

RH Diss. B-25593

Tartu Riiklik Ülikool
Üldajaloo Kateder

Maailma rahva võitlus rahu,
demokraatia ja rahvuslike
iseseisvuse eest 1943 - 1953

Diplomitöö.

Inw. nr. 329.

Glansoo, Hillar
Kristjani p.

Tartu 1955. a.

Pisesejuhatus.

Itaalia rahva terved inimkonna ajaloo on kõigile tuntud. Renessansiaegse kunsti hiilgavad saavutused ja kodanlik-humanistlikud ideed olid tormipuhanguks, mis pühkisid laiali senise inerts ja rutüüni. Galilei teaduslikud avastused ja Bruno filosoofilised ideed olid vedaks valguseks katoliiklike klerikalismi poolt pimestatud vaimuelus. Campanella ideed utopilisest sotsialistlikust ühiskonnast püstitasid küsimuse uue ühiskonna võimalikkusest ja astasid katkuse alla senise eksploatatavise põhinuva ühiskonna igavise eksisteerimise. 26

Itaalia rahvas ei rikkastanud inimkonda ainult hiilgate saavutustega teaduse, kultuuri ja sotsiaalse mõtte arengus, vaid andis ka 19. sajandi maa taasühendamise demokraatlike võitluse silmapaisradad esindajad Mazzini ja Garibaldi.

Kaasaegse Itaalia rahva parimad esindajad jätkavad oma maa kuulsaid ajaloolisi traditsioone. Kaasaegse Itaalia valitsev klass, Itaalia kodan-

lus, on aga asunud oma kitsastest klassivahidest lähtuva rahvavalenulike poliitika teostamiseks, kõige Itaalia rahva poolt loodud progressiivse eitamisele. Kaasaja Itaalia kodanlus on progressi arengut pidurdav reaktiivne jõud. Itaalia uuerkodanlus „sünnitas fašismi, vanad poliitilised tegelased viisid ta võimule, kirik õnnistas teda nii rahu kui sõja aastail.“¹

Itaalia fašism oli üks peamisi II Maailmasõja vallapästmise peamisi nüüdlasti. Fašistide poolt alustatud julm hävitussõda kõige maailma ajastamiseks paljastas kõigile nende kirkjaisloome, melisuse ja alatuse. „Kõikide Liide Isamaasõja suur uskuju ja Kõikide armeed vabastav osa liitunud vabadustarmastavate rahvaste namilise rahvuslike vabadusvõitluse tõusuga fašistlike röövallutajate ja nende käsilaste vastu.“² Tulemuseks oli fašistlike agressiivide purustamine.

Käesolevas töös on kirjeldatud Itaalia rahvahuljade võitlust oma maa vabastamisel fašismist ja saksa okupantidest, (maa demokratiseerimise võitlust) ja rahvuslike isekiususe kindlustamise eest. Autori ülesandeks on selgitada fašistlike materjalide alusel, et ainult rahvahulgad kommunistlike partei juh-

1 nog pag. Плосадники, П., Прогрессивизм или фашизм и борьба с ним Умарджанской Коммунистической Партии, Москва 1953, л. 370.

2. Ždanov, A., Rahvusvahelisest olukorrast, Tallinn 1948, л. 6.

timisel olid fašismi kukutamise ja on Itaalia demokraatiseerimise ja rahvuslike iseseisvuse ust pütava võitluse otsustavaks jõuks. Kommunistide partei ainukesena märkas fašismiõudu 1920. aastail, fašistide võimuharjamise järel ainult kommunistid organiseerisid töötajate fašismivastast võitlust, kartmata fašistide repressiooni. Langenuid rüüsimise asendasid uued võitlejad, fašistide terror ainult tugevdas vastupanuliikumise visadust. Ereda näitena võib tuua kommunistlike partei juhi Gramsci käitumise, kes nõhtus julgelt deklareeris fašistlikele timukaile: "Teie viite Itaalia vastu katastroofile: meil, kommunistid, päästame ta."¹

Leantsioon püüab meenutada Itaalia töötajate üldrahvalike fašismivastase liikumise tähtsust. Samuti kaasajal Itaalia kodanlus kasutab laialdast laimukampaaniat rahu ja rahvuslike iseseisvuse ust trimuva töötajate liikumise vastu. Peepäras on töös käsitletavate probleemide õige faktidele põhjener lahendus vajalik Itaalia ajaloo temas sitatud perioodi õigeks mõistmiseks.

Töö kirjutamisel on kasutatud dokumentaalsete-
allikmaterjalidena teiseid "Кругомъ сем оруске
и борборъ Умалъдуккоѣ Коллективумереккоѣ Тар-
неи" ja dokumentaaltest "Нõукогуде Лииде välis-
poliitika Ирамаасõжа ajal," köide I. Esimene mainitud
teiseist annab hea ülevaate Itaalia kommunistide ja

töötavate hulka sealt petud fašismivastasest võit-
lusest. Raamatule, mille redaktoriks on kommunistlike
partei nasekretär Fogliatti on lisandatud lõppe rida
dokumentaalseid materjale sellest võitlusest. Hea üle-
vaate rahvahulka võitlusest saksa okupantide ja
itaalia fašistide vastu 1943-1945. andis Longo sealt
kirjutatud teos „Flagor Unamuse e Sopose“. Nimetatud
teos on kirjutatud ulatuslike biograafilise mater-
jali põhjal on sõna otseselt mõttel dokumentaalne
aruanne Itaalia rahva fašismivastasest võitlusest.
Ülaltähendatud teisel on mõned puudused, mida
kasutamisel tuli arvestada. Liig tagasihoidlikult
on viitatud autori sealt vastupanuliikumise konser-
vatiivsete jõududele, kristlike-demokraatide ja teiste
parempoolsete elementide saboteris tegevus ja kommu-
nistlike partii juhtiv osa parempoolsete õnestustiv
paljastamisel. Ka sealt autoril näidatud, et otsus-
tavat osa Itaaliarindel otsustasid nindmused
Roukroguide-Saksa rindel, kuhu olid koondatud Sak-
samaa peamised sõjalised jõud.

Head materjali pärastõjaegse Itaalia ma-
jandusele ja töötajate sealt demokraatia, rahu
ja rahvuslike üheskõrse ust petava võitluse koha-
ta andis Oberina teos „Stolomekne e Soposa pašo-
ro «laccu Unamuse nose e mopoie e mopoie bñ-
ne“.

Faktilist materjali on võetud veel sealt teis-

test vähemkasutatatud teostest ja perioodilistest väljaannetest, millede täpne loetelu koos ulpoolnimetatud teostega on antud käesoleva töö lõpus.

Püüdmustike hindamisel ja üldistamisel toetus töö autor Lenini artiklile „III Internatsionaali ülesannetest“ (Teesed, köide 29.), Stalini töödele „Rahvusvahelisest olukorrast“ (Teesed, 6. köide), „Nõukogude Liidu Suurust Isamaasõjast“, „Sotsialismi majandusprobleemid NSV Liidus“ jt. Hindamatut abi kaasaegse rahvusvahelise olukorra mõistmiseks osutasid Ždanovi „Rahvusvahelisest olukorrast,“ ja Malenkovi areandekõne Partei 19. kongressil (vt. loend).

Uuimised ülaltähendatuid ja loetelus toodud kirjanduskirke materjale püüdis töö kirjutaja lahkendada endale võetud ulpoolmärgitud ülesanded. Tõiks arvata, et rahvusvahelise võimsa rahuliikumise ühe avangardi, staalitegelisklassi võitleuse ajaloo uurimine ja käsitlemine teemas märgitud ajavahemikul rikastas oluliselt kirjutaja teadmisi.

I Peatükk.

Itaalia rahva võitlus mad-
rabastamiseks fašismist ja saksid
okupantidest 1943 - 1945.

Puure Sotsialistlike Oktoobrirevolutsiooni võit oli
tõuks revolutsioonilise liikumise tõusule paljudes
maades. Itaalias 1920. aastate algul kujunenud re-
volutsiooniline situatsioon sundis kodanluse otsime-
ahinõusid rahvahulka liikumise mahasurumiseks.
Itaalia kodanluse kõige reaktiivsemad ^{kihid} 'bürokra-
atid' kasutasid ära tööliklassi vähest organi-
satsioonilist ja väikekodanluse toetust ning kehtestasid
1922. a. riigis avalise terrorirežiimi - fašismi. Fašist-
lik diktatuur pidi finantskodanluse arvates olema
bastiooniks kommunismiohu vastu. Avalise surve-
rahundite kõrval kasutasid fašistid laialdaselt nat-
sionalistlikku propagandat ja demagoogiat. Väike-
kodanluse kõrgel opositsioon ja sotsiaaldemokraatide
retlikkus võimaldas fašistidel likvideerida demok-
raatia ja ajada laiali kõik parteid peale fašistlike.
Avalikult toetas fašiste Vatikan. Paast Pius XI dekla-
reeris teisel päeval peale fašistide võimuletulekut:

„Esmakorralt pärast paljuid kuid uimusi ma rahulikult.“¹

Püüdis rahvahulka tähelepanu kõrvale juhtida siispoliitikast, kus fašistide demagoogia oli kergesti läbinähtav, tustasid fašistid soovivaltlikku propagandat. Itaalia suurkodanusele toovate allikate ja müügiturgude vallutamise reklaamiks esitati „Suur-Itaalia“ loosung. Fašistlike „Roma“ komissu kavatsiti lülitada rida alasid Euroopas ja Aafrikas. Lääne-Euroopa suurriikide (s.o. Inglismaa ja Prantsusmaa) diplomaatia „mittevahelisegamise poliitika“ sirmi varjul toetas kõigiti fašistlike agendrite sõjalisi avantüüre, nagu Abissinia vallutamine 1935.-1936.a. Itaalia fašistide poolt ja Saksa-Itaalia interventsioon 1936.-1939.a. Hispaania vabariigi vastu. Julgustatuna ellisest edust andi fašistlik Itaalia realiseerima kaugleulatavaid vallutusplaanid. 1939.a. aprillis vallutati Albaania, 10. juunil 1940.a. kuulutati rüda Inglis- ja Prantsusmaale. Kuna Prantsusmaa oli siis juba Saksa vägede poolt purustatud, siis lõppes ka see sõjakäik fašistidele edukalt. Purustatud Prantsusmaa kirjutas alla valdi kapitulatsiooniarstile Itaaliaga, kuigi viimase väed ei suutnud kahepäevalise sõjategevuse jooksul forsserida riigipiirigi.

¹ Galan, J., Vatikan ilma maskita, Tallinn 1953, lk. 101.

Saksa faistide poolt alustatud alatu kal-
lalitung Nõukogude Liidule näis töötavat uusi
kavumeid Itaalia kodanlusele. Kuulutades sõja
Nõukogude Liidule sekku Itaalia paast Pius
XII poolt õnnistatud „jumalikku nimisooni.“¹ Nõu-
kogude Liidu vastu saadeti ekspeditsioonikor-
pus, kuhu kuulusid paremad Itaalia sõjaväed.
Augustis 1942.a. saadeti Nõukogude rindele nel
6 itaalia diviisi ja ekspeditsioonikorpus formeeriti
8. Itaalia armeeks.² Sõda Nõukogude Liidu vaba-
dustarmastavate rahvaste vastu polnud tavaline
faistide poolt varem nähtud sõda. Nõukogude
armee hävitavate löökidega purustati sõja käi-
gus Itaalia ekspeditsiooniväed ja märtsis 1943.a.
kutsuti 8. armeest säilinud haldusväärised rii-
med tagasi Itaaliasse. Faistide rekordne sõ-
jaline avantüür oli lõppenud häbitäie läbi-
kukkumisega.

Itaalia armee võitlus ka meudel rin-
netel polnud palju edukam. Puhtelt mada-
lama tehnilise tasemega Itaalia armee sai taf-
rikas inglaseelt kindralit liia ja purustati
lõpuks, vaatamata sakslaste abil saavutatud
ajutisele nihtungile Egiptuses, inglise-amerika

1 Galan, Vatikan ilma maskita, lk. 31.

2. Абердьюс, Р. А., Умалел 6 арвоу и вмопоуе муровне
воукае, Москва. Ленинка 1946, lk. 125-126.

ühendatud jõudele poolt. Tärides Itaalia armeed Inglise-Ameerika armega oli Itaalia armee tunduvalt vähem tugev, tunduvalt suurem oli jalaväelaste ja teiste kvalifitseerimata sõdurite hulk.¹ Väikesearvulise ja vararend tüüpi kaheväel jaoks polnud küllaldaselt laskemoona-sõja algul olid varud ainult üheks kuuks.² Saksa samaa suhtes oma liitlaste nagu kolooniasse. Itaalia sõjalised toorained suunati sakslaste käsutusse. Sakslaste korraldusel viibisid paremad Itaalia väed väljapoole riigipiire. 1943. a. mais kaotas Itaalia Tunisi ja Bizerta langemisega oma viimsed valdused kaarikas. Juunis vallutasid inglise-ameerika väed kindlustatud saare Pantelleria, mille järel sõda polnud Itaaliale enam kaugelt kuuldava kajana märgata, vaid ilmus otseselt nähtavale kõigi oma koleduste ja hävitamise julmusega. 10. juunil naabusid liitlased (s.o. inglise-ameerika väed) Sitsiilias. Pärast asjatut võitlust ülekaalukate jõudele vastu lõpetasid itaallased 18. augustil saarel vastupanu. Sõjategevus kandus Apenniini poolsaare otseselt lähedusse. Ilmus ka poliitikas kõige halvemini orienteeruvale itaallasele, et fašistide poolt alustatud kevitege-

1. Серен, Д., Армянский вопрос в Умань, Москва 1949, лк. 339.

2. Прогнозы и планы Коммунистической Партии, лк. 377.

lik sõda on kaotatud.

Itaalia töötavad hulgad ei nõudanud fašistide poolt alustatud ühaõiglast imperialistlikku sõda ja aktiiviserisid enda fašismivastast võitlust. Töötajate ulväge Kommunistlik Partei oli ainuke poliitiline partei, kes võttis „nõelise selge ja algusest lõpuni õige seisvõrni.“¹ Itaalia sõttaastumisel juunis 1940. a. avaldas kommunistlik partei oma deklaratsioonis valmisolekut sõbrutseda kõigi aktiivselt fašismi vastu võitlevate parteidega ja kutsus üles kõiki itaallasi võitlema fašismi keelamiseks.² Veel rohkem aktiivseris kommunistlike partei ja rahvahulcade tegurid peale hitlerlike Saksamaa reitlike koalitsiooni Nõukogude Liidule. Septembris 1941. a. asutatakse kommunistide initsiatiivil „Teguriskomitee Itaalia rahva ühendamiseks.“ Oktobris ilmut „Üliskitse rahva ühendamiseks sõja ja fašismi vastu“ Sereit („It. Kommunistlik Partei“), Nenni („Sotsialistlik partei“), Nitli („Liikumine „Õiglus ja vabadus“) jt. allkirjadega, kus esitatakse nõuded Saksamaaga liidulepingu tühistamisest, Itaalia vägede äratoomisest NSVd ja teiste riikide territooriumilt, separaatrahu sõlmimiseks ja fašistlike diktaatori Mussolini kõrvaldamiseks.³

1 Иллюстрации сев. Коммунистической Партии, лк. 368.

2 samas лк. 480.

3 samas лк. 485-488.

Sellel ajal tegi kommunistlik partei suurt tööd kõigi antifašistlike jõudude liitmiseks. Oktoobris-novembris 1942.a. tekivad Torino, Milano, Roomas jt. Itaalia linnades nimised „Lahvarinde Komiteed“, kuhu peale kommunistide ja sotsialistide kuulusid paljude teiste demokraatlike kodanlike parteide esindajaid (Kristlik-demokraatlik partei, „tegevuse partei“ jt.). Antifašistlike liikumise tõus ja fašistide sõjalised lüüasaamised võimaldavad 1943.a. üle minna fašismivastastelt agitatsioonilt organiseeritud massiliste streikide ja tänavademonstratsioonide organiseerimisele. Samal ajal süveneb juba 1941.a. ilmnunud kriis fašistlikes parteis endas. Nii-nimetatud „Badoglio kriisile“ 1941.a.* järgnes 1942.a. mais esimene partei muutus opositsioonilistest isikutest, mille tulemusena heideti parteist välja umbes 60.000 liiget.¹ 1943.a. ^{vabruaris} toimub niinimetatud „Ciano-Cavallero kriis“, mille järel kõvaldatsuse rida end liialt kompromiteeritud fašistlikke võimukandjaid esotsas ülalnimetatutega. Vallandati korraga 9 ministrit, Mussolini võttis enda juhtimisele korraga 5 ministrikoost.² Need

* Märkus: Kriisi põhjustas tekkinud Mussolini ja generaliteedi vaheline opositsioon. Viimased ei pooldanud Itaalia osavõtte avantüristlikust kallaletungist NSV Liidule. Marsal Badoglio vallandati kriisi tulemusena vägede juhi kohalt.

1 Сепеле, Архивные документы..., lk. 399.

2 Авербух, Умалелр б... меповноч вöикас, lk. 132.

faišismi „reformikatsed“ ülalt ei päästa faišismi läheneva katastroofi eest, mille kurjakuulutavaks endeks on märtsis 1943. a. puhkenud ligi 300.000 osavõtjaga streigid Milaanos ja Torinos.¹ Piivenelise vulgi kriis faišistlikus partii. Reaktsioonilised ringkonnad püüavad säilitada oma võime masside poolt vihatud faišistliku diktaatori Mussolini kõrvaldamisega. Finantspluokraatia liidus generaliteedi ja faišistlike partii opositsiooni liidritega (Grandi, Federzoni) hakkab ette valmistama riigipööret.² 19. juunil 1943. a. nõidab Mussolini kottumisele Hitleriga, et paluda viimaselt sõjalist abi. Kogu diktaatori kottumine lõpet aga tulemustita, kuna Saksamaal polnud võimalik kuusagilt sõjavägesid ära tõmmata liitlase abistamiseks. Sakslaste liüasaamine Nõukogude Armee poolt 1943. a. suvel Kurski lahingus aetas faišistlike Saksamaa enda katastroofi ette.³

Mussolinil tuli tagasi pöörduda tüütjade kättega. Sõjaline liüasaamine oli ilmne: Ipeniini poolsaarel oli ainult 12 diviisi,

1. Абердех, Уманель в... муровна воинах, lk. 133.

2. samas lk. 135.

3. Сталин, J. V., Нõukогуде Лииде Суурест Исанаасõjаст, 5 v/a, 1954, lk. 194.

neist ainult 1 omas tankel.¹ Põhilised jõud oli Balkanil ja Prantsusmaal, parima tehnilise varustusega staalia diviisid olid mekkeunud Põhja-Aafrikas ja Nõukogude rindel. Olemas-oluvad sõjaväed ei saanud olla tõiseks takistuseks liitlasvägede maabumiskatsetele Lõuna-Haalias.

24. juulil 1943. a. toimub skandaalne fašistlike Suure Nõukogu istung, kus võeti vastu Mussolinile umbusalduse avaldamise vootum. Vastuvõetud resolutsioonile oli Grandi ja Federzoni poolt juba varem kogutud 19 allkirja Nõukogu 25 liikme hulgast, mis tõendab fašistlike partei kõrgeima organi enamuse soovist väljapääsle üidmiseks enda pealike „ohurdamise“ teel.²

Järgmisel päeval kuningaga juurde ilmunud Mussolinile teatatakse, et peaministriks on nimetatud marsal Badoglio ja kuningaga palust lahkumisel ta arestitakse.

Uus valitus, mille etteotsa sai fašistlike partei mõõduka opositsiooni üks liidreid, kabinia alistamise ust saadud tddis ktk hnt-rogil tüttliga marsal Badoglio, viies vähe ulmisest valitusest. Valitus deklareerib sõja jat-

1 Лонго, Л. Каврог Уманне в Соробе, Москва 1952, lk. 2.

2. Авербух, Уманне в ... мировых войнах, lk. 136.

kamisest liidus Saksamaaga, riigis kuulutatakse välja piiramiseisukord, kuulatakse koolideks ja demonstratsioonid. Kõik see ei viinud millegagi Mussolini diktatuurist. 25. juuli riigipöörde oli suurvõimude manööver avalike arvamise nimel ja oma klassivõime säilitamiseks.

Rahvahulka antifašistlikule liikumisele olid 25. juuli sündmused signaaliks võitluse otsustavaks aktiveerimiseks. 25.-26. juulil toimuvad suured tänavademonstratsioonid Milaanos jt. linnades. Tänavail ilmuvad loosungid: „Maha fašism! Maha Saksamaa!“ Milaanos rallutavad rahvahulgad vargla ja vabastavad poliitilised vangid.¹ Püstitatakse fašistlike partei ruumid. Klained raudteelaste üldstreik halvab liikluse peaaegu kogu Põhja-Itaalias.

26. juulil avaldavad antifašistlikud parteid üleskutsed, kus nõutakse fašismi täielikku likvideerimist, sõja lõpetamist, vaherahu sõlmimist, kodanikuõiguste ja poliitiliste vabaduste taastamist, poliitvangide vabastamist ja kõigi ^{demokraatlike} parteide sündajalist koosneva valitsuse loomist.²

Samas kutsuti rahvahulki üles valvusele ja soovitati mitte pöörduda demonstratsioonidega.

1 Крестов, Уманец и ... в борьбе с фашизмом, стр. 137

2 Кругослав сеп. Коллективизация в Италии, стр. 493

Reaktsioon ei kaota veel võtust fašismi pööramiseks. Oni teneid rakub jällegi ka Vatikani. Kuna paast Pius XII poolt õnnistatud „jurnalismisoon“ - s.o. võõrsõda Nõukogude Liidu vastu oli lõppemas lüüasaamisega, siis nüüd „püla isa“ kutsub üles andustusele, protustides liitlaste (Inglismaa, USA ja NSVL) otsuse vastu mõista võtnud sõjavõimariite üle.¹ Kiirus korras taastab Vatikani 1926. a. fašistide poolt likvideeritud klerikaalse „rahvapartei“. Vatikani raamatukogust leiti uellele väärikas juht de Gasperi.² De Gasperi oli juba 1922. a. hääletanud Mussolini valitsusele usalduse avaldamise poolt ja 1926. a. oli deklareerinud fašistlikele klubi tribüünilt: „Mussolini on vajalik inimene meie rahvuse ülevõtmiseks.“³ Uus partii, tegelikult vana „rahvapartei“ plagiaat, esitati moodsama etiketiga - kristlik-demokraatlik partii (NB! „demokraatlik“ meidugi). Sellise partiiisse koondus reaktsioonijõudude tuumik.

Aktiivseksivad ka teised kodaaalised partiid (neuroöstrite - mõisnike liberaalne partii ja mitmesugused väikekodanluse partiid („Töö-

1 Уликин, И., Франкис ореки неморие на-
емба, Москва 1952, lk. 172.

2 Galan, Vatikani ilma maskita, lk. 34.

3 Лонго, Флагор Умалеу б бопре, lk. 13.

partei", "tegevuse partei", vabariiklik partei jt.)¹ Rahvahulkaade liikumise tõuse tingimustes on need kodanlikeud parteid sunnitud ühinema Kommunistlike partei initsiatiivil loodud rahvusriindega. Kuid ne ühtsus polnud kindel, sest kodanlike konna alustegude säilitamiseks maskeerisid kodanlikeud parteid endi reaktiivonilisi kavatsusi antifašistlike loosungitega. Nii rahvarindum kuuluvate parteide nõupidamisel juuni lõpul 1943. a. Milaanos, ei võtnud vastu kommunistlike partei poolt esitatud konkreetset tegevusplaani fašistlike diktatuuri kukutamiseks.²

Badoglio valitsuse üialgne sõjaline diktatuuri kehtestamise kuni ainult tugevdab rahvahulkaade protesti. Masside liikumise surve on valitsus sunnitud välja andma 28. juulil 1943. a. dekreedid fašistlike partei laialisaatmisest ja nöödimõistetud antifašistide amnesteerimisest. Tegelikult aga ei vabastatud selle dekreedid järel vanglaist kommuniste ega aretustatud ka fašistide peamehi.³ Samal ajal Badoglio püüab runda Saksamaad Itaalia truuduses Saksa-Itaalia sõjalisele liidule. Saksamaa kasutab aega vägede kontsentreerimiseks Põhja-Itaalias ja suurematum Itaalia lin-

1 Оборона, Т. А., Положение и борьба рабочих класса Ума-
ми после второй мировой войны, Москва, 1953, стр. 10-11.

2 там же стр. 12

3 Прегисань лек. Коммунистической Партии, стр. 409.

raduse ning niriäärsete strategilise tähtsusega ühendustede blokeerimiseks.¹

Töötajate aktiivne võitlus ei võimalda Badoglio valitsusel päästa fašismi ja säilitada suhteid Saksaamaaga. Erakordset aktiivset ja teadlikku tegevust näitab neil päevil Italia Kommunistlik Partei, kelle juhtimisel korraldatakse töötajate tänavademonstratsioone sõja lõpetamist ja fašismi likvideerimist nõudvate loosungitega. 4. augustil sõlmiti kommunistlike ja sotsialistlike partei vahel tegevussuhtuse leping ja otsustati moodustada komisjon ühise tegevuse ja võitlustaktika välja töötamiseks.² Augustikuu lõpul teostatakse kommunistlike partei juhtimise reorganiseerimine. Partei juhtkonna koostise läksid ära vangi ja vabastatud veltisimehed ja juhtimiskeskused valdi Roomas ja Milaanos.³

Badoglio valitsusel tuli paratamatult revida suured liid Saksaamaaga. 19. augustil 1943.a. algavad Lissabonis läbirääkimised Inglise-Ameerika väejuhatuse esindajatega rahurahu sõlmimiseks ja millised lõpevad 3. septembril rahurahuakti allakirjutamisega.⁴ Samal päeval maaku-

1 Свердлов, Уманецъ в ... мировые войны, lk. 138.

2 Приказом Коммунистической Партии, lk. 494.

3 samas lk. 657.

4 Свердлов, samas lk. 138.

rad Inglise-ameerika väeld Kalaabrias (L.-Itaalias).

Vabarahutisingimused, millised avaldati 8. septembril 1943. a. ei vastanud Itaalia rahvarahkade põhinõudmistele. Neis polnud midagi nägitud Itaalia poliitilise ja ühiskondlike elu muutmisest pärast kapitulatsiooni. Polnud sõnagi fašistlike partei edaspidisest saatusest. Vastupidiselt. Inglise-ameerika väejuhatas ei lubanud nende poolt okupeeritud aladel kõrvaldada juttuvailt kostadelt fašiste. Keelati igasugused poliitilised vabadused. Badoglio valitsuse ja inglise-ameerika väejuhatuse poolt ei võetud midagi ette, et takistada Põhja- ja Kesk-Itaalia vallutamist sakslaste poolt. Ilma, et oleks arvanud Itaalia sõjaväe juhtkonnale selgitud tegurajuriseid põgenesid kuningas ja valitsus loomast Lõuna-Itaaliasse. Siinult kommunistlik partei oli õigesti ette näinud sündmusi. Juba augusti lõpul esitati partei poolt Badoglio valitsusele ja opositsiooniliste antifašistlike parteide komiteele „Memorandum kiirest vajadusest organiseerida rahvuslikke kaitsesid okupantide ja sakslaste poolsete ootamatute löökide ähvarduse vastu.“¹ Memorandumis toodud konkreetsed juhtumid jäid valitsuse poolt tähele panemata, kuna valitsusele ei meeldinud selles esitatud vastupanuliikumise üldrahalik iseloom.

¹ Пугачов с.м. Коммунистическое Партии, кн. 428.

8. septembri rünnused jätsid tegelikult maa ilma kaitseta sakslaste rünnungi vastu. Kahtodu liitlaste passiivsust, vallutasid sakslased mõne päeva jooksul kogu Põhja- ja Kesk-Itaalia.

Vaatamata ülaltähtendatud reedustele oli Itaalia kapitulatsiooniarstid neer rahvusvahelise tähtsus. Nüüd algas fašistlikele Hoki kiire loagnemiprotsess. Kujukalt iseloomustas Stalin fašistlikus levis tekkinud olukorda: „Hitlerlike Saksa-maa röövimiskaaslasted, kes alles hiljuti alistusid kõiges oma perekhele, nüüd, kes on tulnud aeg anda vastust oma rööpteguse est, varivad rööpsesse, varitsedu hoodat hetke, et röövlijõugust märkanatult minema linata.“¹

Naagu ulpool märgitud, ei vabastanud 8. septembris Itaaliat ei fašistlikest rööptajast ega ka sõjast. Reaktiivnilised elemendid ojasid nurja rahvahulkaade patriootilised katsed sakslaste rünnungi takistamiseks. Nii näitaks aeti nurja Rooma kaitsmine. Põgenenud valitus ei jätnud sõjaväele mingid instruktioonid vastupanu osutamiseks sakslastele, aeti nurja ka rahvahulkaade relvastamine. Rooma piirkonna sõjavägede juhataja marssal Cavillio artus sakslastega läbirääkimistesse ja võimaldas nimasil evakueerimise ettekäändel vallutada 10. septembril

¹ Stalin, NSV Liidu Suurest Isamaasõjast, lk. 210-211.

Rooma.¹ Analooogiliselt keelgesid nendmused mujal Itaalias. Ootamatult tabatud juhiteta jäetud Itaalia sõjaväed disarmeeriti sakslaste poolt kerge vaevaga, rahvahulka del peudusid aga ulvad tõsisema vastupanu osutamiseks.

Siinult väljaspool Itaaliat asuvate väeosa-
de ohvitserid said hoopis paremini aru nend-
musest ja tegutsesid paljudel juhtudel õiguti
nust enesinitsiatiivil. Nii võit enile tõsta Korsikal,
Egeuse ja joonia mere saartel asunud väeosi. Eriti
võimaste seisund oli raske, kust äralõigatus ko-
dumaast ähvardas neid juurdevõet lakkamise-
ga, võidu- ja sõjavaruustuse peudusega. Peitõtte
rende itaalia sõjaväelaste enesinitsiatiivil on-
tud vastupanu sakslastele toimus äärmiselt
rasketes tingimustes.²

Ka okupeeritud Balkanil asuvad sõdevid
teguksesid teadlikumalt. Siin toimuv elanikkon-
na vastupanuliikumine oli juba varem palju-
del arvanud silmad. Sakslastele õnnestus ülekas-
lukate jõudude rakendamiseega vallutada küll
keskused, kuid paljud sõdevid lakkusid mä-
gedesse ja ühinesid kreeka või jugoslaavia par-
tisaniidega, muutudes okupantidust "nässulis-
teks", nagu nimetasid neid sakslased. Saades

1 Louw, Raport Umassu b Soprobe, lk. 79.

2 samas lk. 90.

smallt partisanide liitlasteks, muutusid nad ise peagi partisanideks.¹

Võrreldes sõduritega töölised mõistsid hoopis selgemini oma kohust. 10. septembril kaitses Rooma lähiseid, ühinesid sõduritega elanikud. Siin Püramida Trestia lähisel toodi esimesed sõjad maa vabastamise nimel.² 10. september 1943. a. ongi rahvatulcade massilise maa vabastamise eest peitava võitluse algus. Esialgu see ei saanud olla alati relvastatud vastubask relvade puudusel.

Neil sügisel septembripäevadel, mil häbitava liidasaamise tulemusena okupeeriti sakslaste poolt enamik Itaaliast, oli elanike peamiseks võitlustaktikaks põgenemine nägidesse. See päästis paljud otsesest sakslaste terrorist. Põgenesid kõik, et pääseda represseioonidest või Saksa maale saatmisest: sõdurid, tsiviil^{li}ikud. Paljud sõdurid riietusid tsiviilelanike abil varriideisse ja põgenesid, lootus tagasi jõudes kodukülla leida lõpuks ammudoordatud rahu. Fahiismi poolt rõhutatud ja valde atmosfääris esvatatud inimesed ei neutrud kote hinnata õigesti olukorda ja astuda võitlusse. Jäepärast peale 9. ja 10. septembri sündmusi kommunistli-

1 Lenno, Rapog Umanuu b Soprobe, lk. 96.

2 samas lk. 86.

ku partii ühes põhiülesandeid oli mitte lasta hajuda antifašistlikel jõududel. 10. septembril eritas partii käälekandja „Unita“ vastara üleskutsega sõduritele ja ohvitseridele. Mõned päevad hiljem eritati sama ajalise vurgudel konkreetsed tegevusjuhised vastupanuliikumise organiseerimiseks.¹

Paremini organiseeritult toimus tööliste põgenemine linnadest. Paljud võtsi ette nähts nändmisi võtsid kaasa relvad, töid endaga ühes nändidust ja võitlusvaimu, mida oli vaja demoraliseeritud sõdurite aktiveerimiseks. Nü tekkisid esimesed partisaniliikumise keskused, nagu Rooma lähedal Castelli Romanis, Abruzzi mägedes ja teistes rajoonides. Tööstuslikult enamarenenud Põhjas oli põgenemine loopis ulatuslikum ja teadlikum, kui teistes rajoonides.²

Arusaadav, et sakslased ei jäänud ümberkõikseks pealtvaatajaks, kui toimus massiline elanike põgenemine mägedesse. Esimeseks julma kättemaksu ohvriks oli väike Piemonte linnake Botse, kus sakslaste poolt taputi 57 nühitut inimest ja nühidati 417 maja.³ Keid ne oli alles üllugu sakslaste julmusele.

1 Пруссаго сэм Коллективнаго Партии, лк. 431-433.

2 ЛОНР, Рапог Уману в Бороде, лк. 103.

3 самос лк. 105

Julmad represioonid ja sakslaste võres võ-
givald kiirendasid põgenemise teadlikkuse tõusu.
Tahustatmata tuli neil kaitsta end sakslaste
haaravute eest. Peagi hakati hankima relvi en-
nekaitses äkkrünnakutega sakslaste vastu. Nii
kujusid aktiivne sakslastevastane aktiivne par-
tisanisõda. Veneto, Trentino ja Karnia piirkonnas
tekkis kote peale 8. septembri sündmuse teadlik
partisaniliikumise olemisest võõraste avulise
ülekaalust osavõtjate hulgas. Sloveneri partisanide
poolt asutati 12. septembril „Proletaarne brigad“,
kuhu kuulus 900 võitlejat ja milline juha 13. sep-
tembril testas esimese kallalõngu sakslastele.¹

Laivaluude vastupanuliikumise tõuse
näitaks olid sündmused Lõuna-Itaalia suuri-
mas linnas Napolis. Napoli elanike olekord muu-
tus sakslaste võimustemise tagajärjel niivõrd
väljakannatamatuks, et 27. septembril linnas le-
vinud kuulduvad liitlaste lähenevast saabu-
misest kutsusid enile sihilise ülestõuse. Üles-
tõuse tulemusena olid sakslased 30. septemb-
ril sunnitud kapituleeruma ülestõusurile.² Järg-
misel päeval saabusid liitlasväed linnast
end ise vabastanud linna.

Kommunistlik Partei tegi suurt tööd, et

1 Lohro, Rapog Umamuu & Sopode, lk. 106.

2 samas lk. 114-117.

meeta vastupanuliikumist jõulisemaks ja
komplitseeritumaks. 28. septembril võlmitakse ühise
võitluse part. sotsialistlike parteiga, asutatakse
ühise võitlusprogrammi ja taktika välja tööta-
miseks alaline komitee ja organiseeritakse tegu-
vusüksus kolapealsetes mõlema partei organi-
satsioonides.¹ Rahvusriinde komitee reorganiseeritakse
„Rahvuslike vabastamise Komiteeks“, mille
juhtiva organi - Keskkomitee - asukohtaks oli
Milaano.² Rahvuslike vabastamiskomiteesk kuulu-
sid need samad partiid, millised varem olid
kuulunud antifašistlike koalitsiooni. Sina
kuuluvad kodanlikud rühmitused kaitsid
rahvamaaside liikumise kasu ja astusid re-
pärast välja nn. „aravotamise taktikaga“, te-
gutsedes neiga „viienda kolonnina“ fašismi-
vastases koalitsioonis.

Siinelt kommunistid neenand rahvusli-
ke vabastamise komiteesid aktiivsele tegevusele.
Kommunistide juhtimisel organiseeriti
vaenlase poolt okupeeritud aladel streigi-
liikumist, vabastatud aladel aga olid moodu-
detud rahvuslike vabastamise komiteed te-
glikult rahvarühme organiks. Komitee poolt
moodustati Põhja-Itaalias kõigi tehaste juur-

1 Пригласить лет Коммунистической Партии, с. 494-495.

2 Оборона, Польские и борьба рабочего класса, с. 13.

de valitavad nõukogud administratiivoni tegevuse kontrollimiseks. Anti välja dekreet 75 suurema tööstusettevõtte ja pangade konfiskeerimiseks, millele omariikud olid sõbrustanud fašistidega.¹ Põhja-Itaalias oli paljudes rajoonides võim tegelikult vabastamise komiteede käes.

Teistsuguseks kujunes olukord Lõuna-Itaalias. Ka siin olid loodud rahvuslike vabastamise komiteed, kuid Brindisi läheduses paiknev Badoglio valitsus, elistab otsustada oma riigi rahvuslike huvide lootuses ookeanitaguste imperialistlike võrjate abile oma rahvaste vastu, keda ta kardab.² Inglise-amerika väejuhatuse omakorda võsib kõigiti fašismi säilitamist. Lõuna-rajoonides tulevalt vähenenud poliitilise teadlikkusega talupoegade nurst erikaalust oli reaktiivnil kergem saavutada edu igasuguse poliitilise demagogiaga. Siinseis agraar-rajoonides esines veel fodaaligandeid. Õijateksinud Kommunistlike partei organisatsiooneid ei neutraalid siin kostada kohalikele rahvuslikele vabastamise komiteedele ühtsat ja konkreetset tegevusprogrammi. Badoglio valitsus ja Inglise-Amerika väejuhatuse aga müüdsid kõigi vahenditega paralleelnerida rahvuslik-vabastamislükumise arengut.

1 Оборона, сопротивление и борьба рабочих класса..., lk. 13.

2 Илаленков, С. И., Страндерконе ЦК(КП) Кeskkomitee tööt

Partei XIX kongressile, Tallinn 1952, lk. 21.

Peurte raskustega õnnestus jaanuaris 1944. a. Pariis kogu kutsuda I Rahvusline Vabastamise Komiteede Kongress.¹ Kongressil valiti 6 partei esindajast koosnev 6-18 liikmeline täidusaateline jura ja võeti vastu kompromissresolutsioon, milles soovitati kuningal troonist lüüa ning moodustada valitsus 6 antifašistlike partei esindajatest. Alles peale Togliatti saabumist Itaaliasse märtsi lõpul 1944. a. ontus kommunistlikel parteil (välja ^{võimalikuks} võtta üldised konkreetsed ülesanded kõigile antifašistidele, kellede eesmärgis oli Itaalia sõltumatus taaskälvitmine naa vabastamisega kõigi elanike osavõtul.²

Itaalia vabastusliikumine sundis Badoglio valitsust lõplikult katkestama ~~suhted~~ sidemed Saksamaaga. Nõukogude armeel võidud rensid kõiki "kolmanda imperiumi" sõjalise kraahi mõõda-päisematusel. Seepärast kuulutati Badoglio valitsus 13. oktoobril 1943. a. Saksamaale sõja. Sõjakuulutus oli ulnervalt kooskõlastatud liitlastega ja tunnustati Inglise, Ameerika Ühendriikide ja Nõukogude Liidu valitsuste ühise deklaratsiooniga.

Järgnevalt arutati Itaalia küsimust Moskvas 3 nunnriigi välisministrite konverentsil 19.-30. oktoobri-
ni 1943. Vastuvõetud deklaratsioonis määrati kind-
laks liitlariikide poliitika Itaalia suhtes. Siin oli

1 Иербых, Умалуд б... суробное брүккае, lk. 142.

2 Труды Коммунистической Партии, lk. 421-422.

ette nähtud fašistlike elementide kõrvaldamine riigiparaadist ja loodud üldused demokraatlike ümbrerajundamiste testamiseks.¹

Kuid ainult Nõukogude valitsus poldas siiralt Itaalia demokraatiseerimist. Inglise-Ameerika väejuhatuse saboteris igati Moskva deklaratsiooni täitmist ega kujundanud keht demokraatlikku valitsust. Alles 21. aprillil 1944. a. NSVL valitsuse otsuse ettepanekul formeeriti ümber Badoglio valitsus ja selle koosseisu läks 6 erindajat-ministrit anti-fašistlike koalitsiooni parteide erindajatena. Deklaratsiooni nõuded riigiparaadi puhastamiseks fašistidest jäid nii Badoglio kui ka teda peagi asendanud Bonomi valitsuse poolt täitmata.

Passiivne sõjapidamine inglise-ameerika väejuhatuse poolt ja demokraatlike ümbrerajunduste nurjajamine tõendas, et Inglismaa ja Ameerika ühendriigid polnud huvitatud Itaalia tõelisest vabastamisest ja demokraatiseerimisest. Selline taktika võimaldas sakslastel endiselt hoida enda peajõud Nõukogude-rindel ja arendada aktiivset sõjapidamist Itaalia partisaniliikumise vastu. Sõjategeruse peamine raskus Itaalia-rindel laerus mitõtte partisanidele, kellele tuli võidelda

1 Дневникя политика Советского Союза в период Отечественной войны, т. I, Точномисисгам 1946, лк. 416.

uskumatult raketes tingimustes.

Juba oktoobris 1943. a. avaldati rahvuslike vastandamisakomitee poolt miitsiibid ja täpsed juhendid partisanisõja pidamiseks, uute partisanisalkade organiseerimiseks.¹ Suurt ahi osutand arenevale partisaniliikumisele novembris 1943. a. Milanoos, Torino ja Genova toimunud streigid, millele järgnesid peagi uued streigitained.² Peamiseks partisanisõja rajooniks 1943. a. lõpul oli Rooma ümbrus.³ Siin oli aasta lõpuks formeeritud korrapärand partisanüksused, kes pidavad sakslaste pidavas täiresisusendis. Edelikalt tegutsesid partisaanid Torino piirkonnas. Sakslaste katsed likvideerida partisaaniliikumist Veneto reumis lõppesid tulemusteta.

Kii oli 1944. a. alguseks välja kujunenud kindel relvastatud vastupanuliikumine. Vaatomata raketele talvetingimustele jätkus pidev partisaanide juunderool nägidesse. 1944. a. kevadel uues taluravva vahetu astumisega partisaniliikumisse, omasdas partisanisõda uut iseloomu, muutudes massiliseks liikumiseks.⁴ Suures ullega tekkis uus võitlustantika. "Üle minna kokkupõrgitelt ulväl-salkadega üldisele raskusegile, partisaanikallale-

1 Прогисамь сем Коллективнумерскою Стартум, lk. 437.

2 samas lk. 440.

3 Лонго, Старог умалуу в борбе, lk. 140.

4 Прогисамь сем Коллективнумерскою Стартум, lk. 459.

turgidelt regulaarsetele lahingutele, isoleeritud streikidelt üldiselt poliitilisele streigile, üldrahvalikule ülestõusule" - olid vastupaneliikumise uued ülesanded.¹ Uus taktika nõudis kõigi omaaegad tegutsenud partisanialkade ühendamist kerge juttimise alla. 9. jaanuaril 1944 võetakse vastu kommunistide ettepanek ühendada kõik partisaaniüksused "Vabatahtlik Vabatahtline Korpused", mille organiseerimine viiakse lõpule juunis.²

1944. a. kevadeks halveneb fašistlike Saksa sõjaline olukord veelgi. Võukogude arme võiduka edasiliikumise tulemusena muutub saklaste ja nende satelliitide riikud lootusetuks. Vastupaneliikumine fašistide poolt okupeeritud maadel ole muutunud tugevaks jõuks.

Itaalia partisaanid saavutavad 1944. a. kevadel rea uusi edusamme. Vabastatakse rida uusi rajoonid. Fašistidele muutuvad ohtlikeks rea kõik tähtsamad ühendused partisaanirajoonide naaberuses. Streigiliikumine teeb fašistidel võimatus kaotada Itaalia tööstuse täit tootmisvõimet. Vastuabi-õuna hakkavad fašistid laialdasemalt partiseerina maa tüvjaksrüüsumist ja inimeste Saksa- maale küüditamist. Selle takistamiseks ja saklaste terroriseerimiseks antakse linnades pat-

1 Локко, Лагос Умдеее в Соробе, lk. 149.

2 Прегуамь сем Коллективнеерекое Лагмее, lk. 657.

riivõllike tegevuse grupid (G.A.P.). Samasugused salged tegevused ka küllades (G.A.P.). Patriotlike tegevuse gruppide ootamatute rünnakutega teostati fašistidele suurt kahju, õiendati arveid reituvitiga ja hõiti isegi suurematus linnades sauskasi häireni-
nundis.

Partisanisõja edusammudega koosnevalt para-
neb ka partisanide relvastus. Nende käsutusse ilmu-
vad varlastelt saadud automaatrelvad, kuul-
pildujad, autod ja isegi kaabrid. Fašistide pro-
pagandatrikid väljamõeldud teadete levitamisega
partisanide demoraliseerimiseks ei anna mingid
tulened. Fašistlike valituse pea liisvolini, kelle
sauskased 1943.a. septembrisündmuste ajal olid va-
bastanud Badoglio valituse aresti alt, poolt välja-
kuulutatud partisaniliikumise likvideerimise
tähtpäev 25. mai 1944 nõudub vastupidiselt fašisti-
de „ennustustele” - mais partisaniliikumine laieneb
velgi.¹ Ilaipeini tähistati partisanide julgete äkk-
atakkidega ja Genova, Milano, Torino jt. linnade
töölise üksmeelse üldstreikidega.² Viimased olid
viimsaks järelkajaks märtsi algul 1944.a. toimunud
grandiossele kogu P.-staaliat haaranud kran-
kui miljonilise osavõtjega üldstreigile.

Kai lõpuks jõudsid realitungsivad inglise-

1 Louro, Rapog unassuub sopuše, lk. 209.

2 samas lk. 215.

amerika väed lõpus Rooma lähiseile. Alarud linnaelanike üldise ülestõuse tulemusena vabastatakse 4. juuniks suurem osa linnast, mille järel inglise-amerika vägedel linna vabastamise lõpuleviimise ei kujunenud eriti raskest. Vallutatud Rooma reisatub jällegi reolitung ja rogu sõjategevuse raskuspunkt langes endiselt partisanirajoonidele. Kuid Rooma vabastamine tõttis teudevast partisanide võitlusentusiasmi ja veendumust lähevast võidusse.

Vaenlaste organiseeritud purustamiseks riaks lõpule juba jaanuaris 1944. a. alarud partisanisalkade ühendamine tsentraalse juhtimise alla. 9. juunil 1944. a. teatab enda olemasolust „Vabaduse Vabatahtlike Korpuse“ ülemjuhatus.¹ Ülemjuhatajaks sai kindral Cadorna, asetäitjaks Longo ja Parri.²

1944. a. suve lõpus Itaalia vabastamise ajalukku laias mastaabis läbi viidud partisanide reolitungidega Piemontis, Liguurias ja Emiilias, millede käigus vaenlastele rikkust võimaldamata antakse uusi ja uusi lööke. Fasistide vastupe ratsioonid lõpevad ebadevust. juunis-juulis vabastatakse rida asulaid Toskaanas. Augustis vabastatakse partisanide ja ülestõusnud linnaelanike poolt Firenze. Fasistide näpär kavatses Firenze hävitamiseks aeti

1 Ленин, Сталин Уманец и Борова, lk. 221.

2 Плугинский и Коммунистической Сталин, lk. 447.

linnaelanike poolt surja.

Laienenud vabastatud rajoonides teostatakse rahvulike vabastamise komiteede poolt demokraatlikud ümberkujundamised, asutatakse demokraatlikud noorsoo ja naiste organisatsioonid, korratakse majanduselu.

Kommunistide osatähtsust ei saanud nüüd enam eitada ka repressioonilised ringkonnad. 9. juunil 1944. a. Roomas formeeritud Boromi valitsusse kuulusid ministritena ka kommunistlike partei esindajad Togliatti ja Gullo.¹ Sama aasta detsembris ümberkujundatud Boromi valitsusse kuulus koguni 4 ministrit-kommunisti.

Küna liitlaste reaktiiv 1944. a. sügisel Arno jõel uuesti püüdnud ja rinne stabiliseerus, siis võttas partisan uus talv oma raskustega. Sanktsioonid püüdnud massiliste toiduainete rekvireerimise ja muude repressioonidega sundida partisane alistuma. P. Itaalia väikeses linnakeses Salo asus „fašistlik vabariiklik valitsus“ püüdnud mobilisatsioonidega takistada noormeeste nirdumist partisaaniridadesse. Partisanide vastases sõjas püüti ellu viia fašistide loosungit: „Tappa, tappa valikuta!“²

Külma saabumisega partisanide elutingimused halvenesid. 100-tuhandelise partisaanarmee majuta-

1 Кругосаво им Коммунистичкој Партији, к. 658.

2 sama к. 473

Paljastades parempoolsete parteide reetlikku taktikat, õnnestus nii kommunistidel karmi talve tingimustes partisaniliikumist üsagi laiendada, orienteerides lähenemale ülestõususele: „üldrahalik ülestõus peab saama kogu rahva ürituseks.“¹

1945. a. kevadeks muutus fašistlikele Saksamaa sõjaline katastroof silmnähtavaks faktiks. Saksamaa piirides tunginud Nõukogude väed murrasid fašistide kramplikud katsused rinde stabiliseerimiseks ja lähenesid juba märtsis Berliinile. Kaitse Nõukogude armee kiiret võitu reetas nüüds Inglis-Ameerika väejuhatus sõjatärguse aktiveerimisega lääne-Euroopas, kus nn. „T rinde“ oli avatud lõpuni 1944. a. suvel. Kasutati saaklaste poolt provokatsioonilistel kaalutlustel omistatud nõrka ja plaanitud vastupanu jõuavad ka inglise-ameerika väed Saksamaa piiridesse. Hitlerlik Saksamaa viiklus agoonias kahe rinde piistide vahel. Lähene kõigi vool fašistide orjuse viivate rahvaste vabarehmitund.

Itaalia kommunistlik partei valmistus üldrahalikuks ülestõususeks Põhja-Itaalias. Märtsis 1945. a. tõuseb vabaduse vabatahtlike korpuse võitlejate arv ligi 150.000 mehele.² Kasvat streigiliikumine Genovas, Torino, Emilia linnades toimuvad tänavade -

1 Пруссаго сэм Коммунистическвй Партии, лх. 500.

2 Лонго, Нарог Умануи в Сорве, лх. 343.

demonstratsioonid. Nõukogude armeel reaktiiv Berliinile kergendab Itaalia patriootide ülsannet. 12 märtsil avaldab ^{kommunistlike} V partei keskkomitee "üksikute ülestõusused".¹ 10. aprillil 1945. a. saadeti kommunistlikele parteile poliitlasele kuulus "Direktiiv nr 16 ülestõusust". Direktiivis anti hinnang poliitilisele olukorrale: "Saksa armee taganeb korrapäraselt kõikidel rindel. Valmistuvad uued suured sõjalised niidmused, millised kiirendavad * natsismi ja fašismi lõplikuks purustamiseks."² Direktiiv kutsus viimasele tormiotsusele fašismi vastu, hoiatades, et juba maegu läheneb ülestõus ja uut direktiivi ülestõusu alustamiseks enam ei tule.

Valmistudes ülestõususeks kostati operatiivsed tegevusplaanid kõrgis allüksustes. Neis olid ette nähtud võitlusvormid ja taktikalised ülsanded, streigid, demonstratsioonid, elanike rünnakud sõjaväeladudele, üritused rahvuslike vara kaitseks tööstuses ja kaubanduses, üritused ühiskondlike korra säilitamiseks, areteõendamise sõjavõimavitega jne.³

Üksikute ülestõusused võeti vastu suure võitlusvõimega kõrgi itaallaste poolt. Neil päevil astusid rahvuslike vabastamise armee tuhanded vabatahtlikud. Uude lähemali tuli ülestõusu algus, uude kiiremini kasvavad partisanide read, tõustus

1 М. И. Гусаров и др. Коллекция документов Наркома, к. 498-504.

2 Лоур, Рапорт Умаруе & Софосе, к. 362.

3 Там же к. 366.

ülestõuse ul 250.000 mehele.¹

Ülestõuse ettevalmistused arenesid koogsalt. 18. aprillil alustab gardioosant streiki Torino, kust kiirelt läheb streigilaine teistesse rajoonidesse.² 19. aprillil õhtul puhkeb vaatamata 8 kuuks kestnud piiramiskisundile ülestõus Bolognas, puhkuvad ülestõusud teistes Adria mere äärses linnades. 23. aprillil alustavad üldstreiki Miilano raudteelased - viimane tornijooks fašistlikule tsitadellile oli alanud. 24. aprillil puhkeb ülestõus Genuas, kus sakslased ulmises päeval olid alustanud linna hävitamist. 25. aprillil haarab ülestõus kogu Põhja-Itaalia. 26. aprillil on ilmselt ülekaal partisanide ja ülestõusnud elanikkonna pool: kapitulatsioonid Genua ruumis asuvad sakslased, algab rebastatud ülestõus Miilanos, sunnitakse sakslased alistuma reas väiksemis keskuses. 27. aprillil annutatakse Šveitsi põgeneda karatseer fašistlik diktaator Mussolini koos saatjaskonnaga ja Põhja-Itaalia Rahvuslike Vabastamise Komitee korraldusel lastakse maha. Eriti äge oli võitlus Torino pärast. 26. aprillil tungisid linna ümbruskonnas kontsentreerunud partisanüksused, kuid hirmutatud arvukas sakslaste väeüksus avaldas visa vastupanu ja kindlustus linna keskuses. Kuid

1 Белобров, А.В., Умальянский карго в борьбе за мир, свободу и независимость своей Родины, Москва 1954, лк. 24.

2 Лонго, Карго Умалли в борьбе, лк. 376 jj.

29. aprilliks oli ka Torino vabastatud.

28.-29. aprillil võis Itaalia elanikkond tähistada oma suurt võitu fašismi ja saksa okupantide üle. Ülestõusu võidu tulemusena olid sakslased kõigjal Põhja-Itaaliast sunnitud põgenema, enamik neist alistusid ülestõusurile ja partisanidele. Ülestõusu võit Põhja-Itaalias oli üks madalrõivitava kiirusega läheneva saksa fašismi katastroofi sümptome. 8. mail 1945. a. kirjutas purustatud Saksamaa alla tingimusteta kapitulatsioonisaartile. Tabadustarmastavate rahvaste võitlus oli lõppenud hilgava triumfiga.

Oma panuse fašismi ja natsismi purustamise üritusse andsid ka Itaalia töötajad, kes ei olnud kaotanud usku progressi võidusse ka kõige süngimatel fašistlike terrori aastail. Parimaks lühiküljeks Itaalia töötajate fašismivastase võitluse ajaloo on kahtlemata 25. aprilli 1945. a. ülestõus Põhja-Itaalias.

Pee võit ei saavutatud kergelt. 76.500 Itaalia rahva parimat sindajad andsid selle ust Itaalia vabastamise ust rüütelid lahinguis ellu.¹ 36.000 jäid invaliidideks, 650.000 itaallast aeti sunnitoole Saksamaale, 55.000 surid hitlulikes kontseentratsioonilaagrites.²

Puurima panuse andsid võiduks kommunist-

1 Лонго, Кароц Уманни в борьбе, лк. 388.

2 Блехобров, Уманьинский кароц в борьбе, лк. 55.

tid. " Kui Itaalia muutus hitlerlike okupantide kanna all olevaks, siis ainult need, kommunistid, haaranid need, et kihutada minema anastajat ja kutsusid kogu rahvast partisanisõtta ja ülestõusule. Niiis itaalia rahva taassünd, Itaalia poliitiline ja sotsiaalne taastumine pärast ^{fasismi surnitatud} häbi ja viletsust, uskõige ja enesõike oli ettevalmistatud ja organiseeritud kommunistlike partei poolt." ¹ Neile kommunistlike partei juhi Togliatti sõnadele tõendiks võime ütada alljärgnevad faktid: 350.000 partisanist üle 210.000 olid kommunistid. ² Kommunistid võrreldes teiste parteidega töid ka kõige suuremad osvid maa vabastamisel. Ülalpool mainitud langesid enamik, s.o. 40.000, moodustasid kommunistid.

1. Правда 20. I 1951 r.

2. Борика, Положение и борьба рабочего класса, lk. 118.

II Peatükk.

Itaalia rahva võitlus maa demokraatiseerimise
ja rahvuslike isesisuse eest 1945 - 1949.

25. aprillil 1945. a. toimunud võidukas üles-
tõus näitas kogu maailmale Itaalia võitavate
hulkade jõudu. Tõestus, et ainult rahvahulkade
aktiivne võitlus võib kindlustada maa sõltuma-
tust. Tähistades vabanemist fašistlikust ikest, nä-
gid võitavad hulgad täie selgusega neid ülesan-
deid, milledest oleks maa demokraatiseerimine ja
majanduse taastamine. Tuli lõpule viia veel säi-
lineud fašistlike igandite likvideerimine. Oli va-
ja parandada majandusele sõja poolt tekitatud
purustused ja määrata tulevase Itaalia valit-
mise sisel- ja välispoliitika põhisuund. Itaalia Kom-
muunistlike Partei poolt oli programmi selleks juba
varem kavandatud: reaktiivse fašistliku tü-
rannia varemoleva demokraatlike vabariigi loomi-
ne, agrarüksimuse lahendamise. ¹ Fašismi ja mi-
litarismi taastekke vältimiseks pidi riik enda kät-
te võtma suuretvõtted.

See kommunistlike partei juhi Togliatti poolt kavandatud tee vastas töötavate hulkaade huvidele. Kristlik-demokraatlike ja liberaalse partei esindajad valitsuses rüüdsid aga kõigi vahenditega surja ajada vaba, demokraatlike ja sõltumatu Itaalia taastamist kindlustava sotsiaalse programmi testamise. Rahvuslik-vabastuslike liikumise perioodil olid need parteid olnud sunnitud liituma ühise fašismivastase rindega taktikalistel kaalutlustel, sest vastasel korral oleksid nad kaotanud ^{rahva} hulkaade poolehoidu. Põhja-Itaalia Rahvuslike Vabastamiskomitee poolt juba ülestõuse eel testatud suurkapitalistide-fašistide varanduse konfiskeerimine, fašistide emaldamine administratiivorganist ja tööliste nõukogude asutamine teostas sundis ülaltähelestatud kodanlike parteid energilisemalt tegutsema oma klassihuvide kaitseks. Reaktsiooniliste elementide tegutsemisjulgust innustas juba varemgi ilmnenud toetus Togliase-Ameerika sõjaväelõimele poolt.

Ameerika ühendriikide valitsus ja sõjaväejuhtkond plaanisid Itaalia muutmist enda kolooniaks ja teostasid seepärast kõigiti riemaist reaktsiooni, milline hirmu tõttu rahvahulkaade es kõigiti soovis Itaalia majanduse ja välispoliitika allutamist Ameerika monopolistidele. Juba sõja ajal taotlesid ameeriklased testatavate õhuvõimuritega Itaalia linnadele mitte ai-

võrd sõjalise kui majandusest kahjustavaid ees-
märke. Tolleaegne valitsus pea marssal Badoglio
märgib oma hilisemas memoaris, et rahurahu-
akti allakirjutamisel Eisenhower (Inglise-Ameerika
vägede tolleaegne ülemjuhataja Vahemere ruumis)
näitas temale kaarti, kuhu olid kantud kont-
sentriliste õhuvõrkudega hävitamisele määra-
tud linnad.¹ „15 päeva pärast neis linnades ja kü-
lades ei oleks jäänud tervet ürski nafta“ - oli
kindrali lakooniline väide.

Ameerika õhusõja hävitustegevuse tulemu-
sena viidi Lõuna-Itaalia tootmisvõime toot-
dang 50%-le, Kesk-Itaalias isegi 3%-le, võrreldes
sõjakuullega.²

Peale sõja lõppu ilmnis vulgi selgemini ül-
dine majanduslik laos, kuhu olid Itaalia töu-
garud fašistid oma sõjaliste avantüüridega.
Fašismi kukutamise mõnendiks oli riigivõlg
pideva riigivõlga defitsiidi tulemusena kawa-
nud kolossaalsete mõõteteri, ületades 10 korda
kogu sõjakuulse Itaalia rahvuslike tulu.³ Jultu-
tud riigivõlguse ajal olid fašistlike juhtkonda
kuuluvad ühused omandanud üle 120 miljardi liiri.⁴

1 Белобров, Итальянский народ в борьбе..., lk. 25.

2 Авербух, Италия в... мировых войнах, lk. 145.

3 Оборина, Положенное и борьба рабочего класса..., lk. 35.

4 Эрком, И.; Италия в войне против итало-германской Гек-
маньи, Тосканитиздат, 1944, lk. 5.

Põjategevuses hävitati 40% tööstusettevõttest ja tööstuslikust riikseadest, 45% kornest.¹ Eriti halb oli töitlusolukord. Kuigi Itaalia ei tooda endale piisavalt triduvaineid, olid fašistid piduvalt vilja välja vedanud Saksamaale. Nii alandati juba 1942. a. lanikele kaartide alusel antav liivaratsiooni 150 grammile päevas.² Kariloomade hulk fašistide poolt tustatud röövmajanduse tõttu oli vähenenud 40% võrra.³ Põllumajanduslike tööde normaalselt käike halvasti mobilisatsioon, mille all enam kannatasid väikemaapidajad ja maamilitariaat. Fašistlike valitsuse määrused maomanike vabastamiseks sõjaväest põllutööde ajal, põllutööliste militariseerimine - tööle mitteilmumisel karistamiseks tribunalele üleandmine ja tööpäeva pikendamise 14-15 tunnille ei suutnud levendada langust põllumajanduses.⁴

Põjapuruustuste all oli enam kannatanud Kesk- ja Lõuna-Itaalia, kuna tööstuslikult enamarenenud Põhja-Itaalias partisaanide julge ülestõuse tulemusena suudeti ära hoida fašistide poolt kavatsenud hävitustöö.

Puut kahtje Itaalia majandusele tekita-

-
- 1 Оборона, Положение и борьба рабочего класса..., lk. 35.
 2. Англоязычные, л. Умань 1940-1951 год, Москва 1951, lk. 5.
 3. Сербия, Умань в... войнах, lk. 127.
 4. Сергия, Аграрный вопрос в Умань, lk. 344

rid ka Ameerika - Inglise okupatsiooniväed, kellede ülalpidamiseks pidid maksma Itaalia rahvas. Ametlikel vähendatud andmetel ajavahemikul 1943 - 1946. a. rekvireeritud okupatsioonivõimed Itaalias 1760 tööstustehvõtit, 3200 hotelli ja vöörastemaja, 200.000 ha maad.¹ Peale sõja lõp-
pe ei rütanud lääneriigid oma okupatsioonivõimede väljavõimise ja Itaaliaga rahulepingu sõlmimisega.

Välisimperialistide sõjavõimede viibimisel Itaalias võimaldab reaktiivõimijõududel kindlustada võimel. Elustuvad ja aktiveeruvad monarhistlikud ja profašistlikud organisatsioonid. Nad müüavad surja ajada Mutava Kogu valimisi, monarkia likvideerimist. Korraldavad relvastatud provokatsioone.²

Monarkia kaotamise küsimus oli Itaalia demokraatiseerimise seisukohalt olulise tähtsusega, sest võimond oli olnud tihedalt seotud fašismiga. Kuninga poolt oli heaks kiidetud kõik fašistide reaktiivõimelised üritused. Pärast fašismi kukutamist koondusid kuninga ümber kõik reaktiivõimelised elemendid riigis. Ka Inglise - Ameerika okupatsioonivõimud nägid monarkia säilitamises üht üldist vana korra kind-

1 Оборина, Положение и борьба рабочего класса., lk. 35

2. Угальская Коммунистическая Партия, lk. 97.

lustamiseks. Peepärast demokraatlikeud jõud es-
otas kommunistlike ja sotsialistlike parteiga
ostusid välja otsustava nõudega: naha no-
naria!

Valimised Asutavasse Kogusse ja referendum
riigivormi küsimuses määrati 2. juunile 1946.a.
Tagulikeud parteid testand valimiste ul laial-
dast antikommunistlike meopagandad. 9. mail
kirjutab kuningas Viktor-Emmanuel alla troo-
nist loobumise artikli poja prints Umberto kasuks,
et provotseerida monarhistlike liikumise tugev-
damist.¹ 11. mail organiseeritakse Roomas suurt
monarhistlike demonstratsiooni, kuid rahvahul-
gad ajavad selle nurja. Aktiivset tugevust ann-
dab tekkinud profaistlik „Demokraatlik Fasist-
lik Partei“, kelle kandidaatidena Asutava Kogu
valimistel figureerisid endised artiklised fais-
tid. Poliitilisteks agitaatoriteks muutusid ka
papid, kes kirikujuttustis selgitasid, kellede
est tuleb hääletada. Kommunistide, sotsia-
listide või teiste rahariiki pooldavate kandidaa-
tide poolt hääletamist ähvardati karistada ki-
rikest väljahitmisega.

Põhja-Itaalias taastekkinud faistlikud
organisatsioonid on töötajate vaenlike välja-

1 Белевров, Умановский карог в Борбе..., lk. 26.

astumiste nivõel nõnnitud viima oma tegevuse
põranda alla.¹ Töötajate valitsuse abil avastatakse
endise fašistlike partei sekretäri Paolini poolt ju-
hitavad põrandaalused organisatsioonid „Kallid
hunnid“ ja „Tegevusrühmad Mussolini nimel“. Te-
kivad neo-fašistlikud partiid „Tavalise inimese
rinne“ jt. Fašismi taastamiseoht neil kuudel muu-
tub niivõrd ilmses, et isegi endine peaminister Per-
ri tunnustab tekkinud riisepoliitilise situatsiooni
sarnasust 1921-1922 aastaga.²

Reaktsiooni pealting Itaalias ei alga ju-
huslikult. Peda nõdustand rida välislegatsid.
Endise Inglise peaministri Churchilli üleskutses uueks
sõjaks Nõukogude Liidu ja rahvademokraatia maa-
de vastu 1946. a. veebruaris Fultonis (USA) peetud kõ-
nel ja sejärel USA presidendi Trumani esine-
mine väitega Euroopa taastamise aineõigust teist
USA egiidi all (ar. Trumani doktriin) olid rah-
vusvahelise reaktsiooni uue taktika sümptomideks.
„Ameerika ühendriikide uus, avalikest ekspan-
sionistlik kurs radis endale eesmärgiks Ameerika
imperialismi ülemõime kerkendamise.“³ Teel sel-
leks oli ameerika „abi“ realiseerimine teistele riikidele
viimaste majanduslikuks-poliitiliseks allu-

1 Абезько, Уманец, 6 ... иуровоуе воўнае, lk. 146.

2 sealsamas.

3 Ždanov, A., Rahvusvahelisest olukorrast, Tallinn 1948, lk. 9.

tamiseks ja militariseerimiseks. Itaalia kodanlus näeb ameerika "abi" vastuvõetus kõige kindlamat vahendit oma klassivõime säilitamiseks, kuigi tunda tuleb rahvuslike sõltumatuse loovutamiseega.

Uus rahvusvaheline olukord, mida iseloomustas reaktiivne tugunemine ja uue sõja ettevalmistamise algus, ei leidnud rohe küllaltki õiget mõistmist töötavate hulkade ulval - kommunistlike partei poolt.¹ Ei taibatud rohe, et uus olukord nõuab uut taktikat. Selle selgers tõendiks on partei kõhklew seisund suttumises de Gasperi poolt 1946.a. mais no- votsmitud valitsuskriisis. Partei ei astunud sel perioodil otsustavalt välja sõja ajal ja pärast sõ- da rahvahulkade poolt saavutatud positsioonide kaitseks, ei mobiliseerinud rahvanasse kommunisti- de ja sotsialistide valitsusest enamdamise taristami- seks.

Selles tervareened riis- ja välispoliitilises õhk- konnas trimevad ettevalmistused valimisteks. Vaata- mata monarkistlike ringkondade ringutustele ja välisreaktiivni survele annab 2. juuni referendum reaktioonääride vastase tulemuse. Vabariigi poolt häälitas enamik valijaist - 12.718.000, monarkia poolt anti 10.719.000 häält.² Valimistest osavõtmise protsent - 82.2% - oli Itaalias ennekägematu vali-

1 Уманьянская Коммунистическая Партия, lk. 104.

2 Обожина, Положение и борьба рабочих класса..., lk. 21.

jate aktiivsuse tõendiks. Kommunistlike partei au-
toiteedi tõusu tõendab samaaegselt referendumiga
toimunud Asutava Kogu valimistel 104 mandaadi
saavutamine (18,9% kõikidest häältest). Kristlik-
demokraatlikel parteil õnnestus igakülgse poliitilise
surve abil saada 35,2% häältest looditud ab-
soluteelse enamuse asemel.

2. juuni referendum oli rahvahulksadele nu-
rks võiduks. Monarkia kukutamiseks langes üks
fašismi liitlasele, hajutati reaktiivijõudude üks
kogumispunkte - õukond. Kuid reaktiivilised ring-
konnad ei kavatsenud nii kergesti alistuda. Provot-
serides kodusõda liigati sihilikult edasi 10-ks
päevaks valimiste tulemuse avaldamisele. Priits-^{oni}valit-
seja Umberto aga deklareerib, et jääb Itaaliasse
kuuni kassatsiooni palat avaldab lõplikud referen-
dumi tulemused.¹

Monarkistide-fašistide provokatsioonide vas-
te võttas Itaalia rahvahulki neil ärevail päeva-
del Nõukogude Liit. NSV Liidu välisminister Mo-
lotov esines avaldusega, et liitlasriigid ei saa
suktuda üksikriikelt sündmustesse Itaalias, kuna
nad on suunatud rahvahulksade enamuse talle,
vabariigi vastu.² NSV Liidu valitsuse seisukoha ja
rahvahulksade demonstratsioonide surve pidid

1 Оборона, Положение и борьба рабочих класса, lk. 21.

2. "Травга" 16. VII 1946 г.

reaktsioonilised elemendid lohkema oma avantsürist-
likust karatsustest: „mai-kuningas“ Umberto lahkus
riigist ja 18. juunil 1946. a. kuulutati ametlikult
Itaalia vabariigiks.¹

Itaaliale kujundati uus vabariiklik valitsus es-
otsas kristliku-demokraatliku partei liidri de Gaspe-
riiga. Valitsuse koosseisu kuulusid ka 4 kommunisti. Ita-
bariiklike valitsuse es mised suured ülesanded olid
demokratiseerimisel ja töötajate ainelise olukorra paran-
damisel. Töötajate toitlustingimuste parandamist
kommunistide ettepanekul suurendati toidukaarti-
de alusel väljastatavaid leiva-, suhkru- ja makaroni-
ratsioone ning kehtestati kontroll hindade üle.² Kom-
munistide poolt tunti samuti ettepanek kaitsmata
maade üleandmiseks maatuule või vähe maad oma-
raile talupoegadele.

Valitsuse koosseisus olivad parempoolsed tegla-
nd polnud huvitatud demokraatlikest ümberkujun-
dustest ja töötajate majandusliku olukorra paran-
damisest. Eriti ilmus sel konstitutsiooni projektis
arutamisel parlamendis, kus ilmusid diametraal-
sed erinevused parempoolsete ja progressiivsete depu-
taatide seisukohtades. Terav võitlus puhkes valit-
suses ka rahulepingu sõlmimise küsimuses. Konsti-
tutsiooni väljatöötamine ja rahulepingu sõlmimine

1 Умберто Итальянская Коммунистическая Партия, лк. 98.

2. Оборона, Положение и Борьба Рабочего класса..., лк. 22.

omasid printsiipiaalseid tähtsust, mis nende dokumentide ilmutamisel ja misest olis Itaalia poliitilise arengu suund.

Rahulepingu sõlmimine toimus Pariisi rahukonverentsil 1947. a. veebruaris. Läbirääkimistel ilmusid võitjate riikide erinevad seisukohad. Ameerika ühendriigid, vaadeldes Itaaliaid tähtsa strateegilise punktina Vahemeres ja toornaitete baasina, nagu arvamisel vältendas Trumani isiklik isikud ja Vatikani Taylor ajakirjanduskonverentsil, püüsid kindlustada Itaalias enda poliitilist ja majanduslikku ülemvõimet.¹ Kinult Nõukogude delegatsioonil just seltsimeis Molotov vältendas meie valitsuse hilast soovi, et „Itaalia rahvas ülitab maagused raskused ja tegelikult asub oma rahvusliku tõusu ja taasmõnna avarale tule, milline on vääri- line neule ja sõltumatule Itaaliale.“² Itaalia majanduslike olukorra kergendamiseks meie valitsuse poolt esitatud reparatsioonide summa oli palju väiksem, kui Itaalia sõjavägede poolt Nõukogude Liidu territooriumil teostatud kahjustused. Nii tõstas Nõukogude valitsus tegudega oma siira heasoortlikkuse Itaalia suhtes.

10. veebruaril 1947. a. allakirjutatud rahu-

1 Белобрат, Умалъякский карог в Борьбе..., lk. 30.

2 Молотов, В. И., Вопросы внешней политики, Госполитиздат 1948, lk. 105-106.

leping kohustas Itaaliat mitte lubama fašismi taaskäändi (artikkel 17).¹ Peale sõjaliste kitsenduste oli selle tagamiseks ette nähtud fašistide umaldamine sõjaväest justiraalt kostadelt.² Samuti kohustasid liitlased vabavõimna enda okupatsiooniväed hiljemalt 90 päeva jooksul peale lepingu jõustumist (artikkel 93).³

Itaalia demokraatlikud ringkonnad rühtusid pooltõuga rahulepingusse, mis selles oli kindlustatud tee edaspidisele maa demokraatiseerimisele. Reaktsioonilistele jõududele ei meeldinud fašistlikel parteil ja fašistlike gruppide ning kõigi fašismivõrralike gruppide likvideerimine. Nad alustasid raskemat kampaaniat rahulepingu revidimiseks. Kriitlik-demokraatlik partei paljastab neukapitali agentuurina. Blokeerudes parlamendis teiste parempoolsete partidega kasutab enda enamust Asutavas Kogus ja ajab nurja Itaalia edasise demokraatiseerimise üritused. Nii ajavad neukapitali huvide kaitsjad nurja kommunistide poolt ettepanekud „uue kursu“ testamise majanduspoliitikas, mis võimaldas laialdast initsiatiivi väikesemaile ja keskmistele ettevõtjatele riikli-

1 Шерноуэ горобов с Умалуэ, ОЖЛЗ 1947, лк.20.

2 samas лк. 46

3 samas лк. 59

ku kontrolli all.¹ Lida tähtsaid agrosaadusi võeti vastu põllutööministri kommuunist Gullot ettepanekul. Neis oli ette nähtud üliharimata maade jagamine maatuile talupoegadele, rendimäärade alandamine jn. Need agrosaadused aga ei muudunud nurmaspidajatele ja reaktiivnilised esindajad valituses tegid kõik, et siduda nende elluareendamist ja tükistada enimesel võimalusel.

1947. a. algul ilmneb selgelt selgemini Ameerika Ühendriikide pärast sõjaalgse välispoliitika suund Euroopas. „Ameerika imperialism ei ole mitte ainult rahvusvahelise eksploatatorina ja rahvaste orjafabrika, vaid ka jõuna, mis desorganiseerib teiste kapitalistlike maade majandust.“² Ameerika Ühendriigid asuvad avalikult tentama Lääne-Euroopa maade poliitilist ja majanduslikku allutamist, et lõmmata neid etuvalmistatavasse uude maailmasõtta.

Selles uus olukorras reaktiivnilised ringkonnad asuvad eniselt maskiitud vaenu-likkusest avalikule pealtnägemisele demokraatlikule jõududele. Reaktiivniliste ajalikele käärikaste kommentaaride saatel tentab valitsuse pea de Gasperi jaanuaris 1947. a. reisi Washingtoni

1 Белобров, Уманьянский карго в борьбе, lk. 31.

2 Маленков, Агандеколн Partii 19. kongressil, lk. 11.

juuste saamiseks uus poliitilises situatsioonis. Reaktsioonilised ajalehed väljendavad de Gasperi saahemisel, et ta tõi kaasa absoluutse reandumuse, et Ameerika seisab tema selja taga raskesti, kuid teostatavas... kommunistidust vabastamise manöövris." ¹ Saadud juhendite alusel 1947. a. mais de Gasperi provotseerib valitsuskriisi, et umaldada kommunistid ja sotsialistid valitsusest ainult parempoolsetest elementidest koosneva valitsuse moodustamiseks. "Stabiilse ja kindla" valitsuse loomine ja "kase" likvideerimine olid jaanuaris Washingtonis de Gasperile lubatud 100 miljoni laenu allüügi-museks. ²

Nagu varem märgitud, oli rahulepingu sõlmimise kõral teises minisipiaalseks küsimuseks uue konstitutsiooni vastuvõtmine. Konstitutsiooni projekti arutamise ajal 1947. a. Asutavas Kogus esinesid ainult kommunistid ja sotsialistid demokraatlike konstitutsiooni pooldajatena. Kommunistid saavutavad konstitutsiooni esimeses osas demokraatlike reformide kehtestamise nõude vastuvõtu. Ka konstitutsiooni teises osas saavutati mõningate demokraatlike sätete siselülitamise, nagu § 44, milline kohustab sa-

1 Белобров, Умалъянскій карог в борбе за мир, лк. 32.

2 Оборина, Положение и борьба рабочего класса, лк. 26.

litsust teostama agrarreformi.¹ Üldiselt oli aga konstitutsiooni teine osa konservatiivsem.

Et mitte võimaldada tööliklassi lõhestamist religioosete veendumuste järel, olid kommunistid sunnitud nõustuma riinimeetatud Lateraani pak- tide* niisüülitamisega konstitutsiooni.² Kommunisti- del ei õnnestunud saavutada reaktiivsetele ele- mentide vastuseisu tõttu konstitutsioonis streigiõiguse garanteerimist. Streigiõigus oli lubatud vaid üldise riigivandluse raamides.³ Konstitutsiooni konservatiivsusust tõendavad kõrged presidendi - 50 aastat - ja senaatori - 40 aastat - vanusepiir- nused.

22. detsembril 1947. a. võeti konstitutsiooniprojekt vastu Asutava Kogu poolt. Nagu märkis kommunist- like partei juht Togliatti, konstitutsiooni vastu- võtmisega ei lõpe võitleus konstitutsiooni pärast, vaid tõised kokkupõrked seisavad es.⁴

1 Трусов, П., Борьба итальянских крестьян за землю, за демократические права; «За прочный мир, за народную демокра- тию!», 22. V 1953г.

* Nimetatud kokkulepped olid sõlmitud Mussolini ja paavsti vahel 1929. a. Lepinguis on ette nähtud rida privileege ja riigi poolt finantstoesus katolike kirikule.

2 Итальянская Коммунистическая Партия, лк. 107.

3 Андрушников, Италия 1940-1951, лк. 22.

4. Итальянская Коммунистическая Партия, лк. 108.

Progressiivsed jõud toetuvad konstitutsiooni esimesele osale, reaktsioon toetub aga teisele konservatiivsemale osale. Reaktsioonijõud olles sunnitud nõustuma rea progressiivsete sätete konstitutsiooni lülitamisega, alustavad juba siis katseid konstitutsiooni revidimiseks. Juba konstitutsiooni projekti arutamise ajal püüti hirmutada mõrariistlike terroriaktidega, nagu bardiitide kallaletung deputaat-kommunist Pratolongole ja kommunistlik-ratuse korraldamine partei Milaano föderatsiooni ruumides.¹

Itaalia töötavad hulgad ei suutnud saavutada maa demokratiseerimist demokraatlike konstitutsiooni kehtustamise ja rahulepingu täpse täitmise teel. Valitsev klass ajas nurja demokratiserimisprogrammi täitmise. Taatamata poliitilise terrori ja välismure kannule töustavad töötavad hulgad reaktsiooni režiimiga vastast võitleust. Ajavahemik 1945-1947 läheb Itaalia ajalukku demokraatlike jõudude kannu perioodina. Sellel perioodil organiseeriti ulhised massilised demokraatlikud organisatsioonid nagu 3 miljoni liikmega Koopratiiivide Rahvuslik Liiga, üle miljoni liikmega Itaalia Naiste Liit, 280.000 liiget omav Itaalia partisaanide rahvuslik assotsiatsioon jt.²

1 Пругвант сем Коммунистической Партии, с. 660.

2 Англоязычные, Умань, 1940-1951, с. 24.

Eriti kiirelt kavvasid demokraatlike jõudude avan-
gardi, Itaalia Kommunistlike Partei, read. Kui fašismi
kukutamise ajal oli parteil ainult mõni tuhat lii-
get, mis juba 1946. a. algul tõusis ne arv 1.770.896-le.¹
1947. a. oktoobris oli aga parteil juba enam kui 2.252.000²
liiget. Partei tegi suurt tööd kõigi demokraatlike
jõudude liitmisel. 1947-48. a. saadi üle erialgetest
vigadest, millised olid tehtud koos massipartei tu-
kega uue taktika väljatöötamise vajaduse alahin-
damisest. Parteil õnnestus organisutada 1947. a. prog-
ressiivsete jõudude ühendamiseks rahvademokraat-
lik rinne. Veebruaris 1948. a. toimus Roomas kile eri-
mene rahvuslik assamblee, kus võeti vastu „Kultar
charta“ ja ühisketse kõigile itaallastele.³

Rahvavahkade aktiivsuse tõusu strateegias tri-
mused, ettevalmistused parlamendivalimisteks 1948. a.
algul. Ettevalmistused toimuvad väga suurel poliit-
tilisel võitluses. De Gasperi valitsus kasutab kõiki va-
hundeid, et kindlustada kristlik-demokraatlikele
parteile valimistel enamis. Papid püüavad juttustes
lainata rahvademokraatliku rinde poolt eritatud
konkreetsid ettepanekuid mas demokratiserimises
ja rahvavahkade ainelise olukorra parandamiseks.
Tõorelt rjab rahule välisreaktsioon Ameerika ühend-

1 Прогрессом лем Коммунистическои Партии, лк. 375.

2 Англоязыков, Уманск 1940-1951, лк. 27.

3 Тамас лк. 26

riikide näol, kellest Itaalia sõltuvus suureneb de Gasperi poolt sõlmitud kokkulepetega. 2. veebruaril 1948. a. kirjutas de Gasperi alla lepingule "Sõprusust, kaubandusest ja navigatsioonist", millel võimaldab Amerika imperialistidele avarad võimalused Itaalia rahvahulka areel rikastumiseks. 6. veebruaril 1948. a. kokkulepe põhjal antakse USA lennukitele täielik vabadus lendamiseks Itaalia õhuruumis. Kõrge demokraatlike jõudude kasv on asub de Gasperi valitsus testama Itaalia sõltumatuse ja rahvuslike omi amerika imperialistidele mahasakerdamise poliitikat. Valimise eel võtab Amerika ühendriikide vahelisekamine Itaalia riisajaduse velgi jultuuma ilme. Ilma veeise tennooniata avaldab USA riigisekretär Marshall, et "rahvademokraatliku riide võide puhul "USA valitustel jäuldus, et Itaalia loobus abist."¹

Vaatamata politseisurvele arendand rahvahulgad aktiivset võitlust kasvava reaktiivni pealtungi vastu. 1948. a. I poolaastal toimus üle 300 streigi kokku enam kui 2 miljoni osavõtjaga.² Kuid kasutanud terrorit, avalikke äraotmist ja spekulatiivni rahvahulkade puuduse, religioonide vendumuste ning poliitilise ebatesdlikkusega, õnnestus kriitlikele demokraatidele Vatikani ja välisimperialistide toetusel saavutada I vabariikliku par-

1 Оборина, Положение и борьба рабочего класса, с. 28

2 Андронников, Угмы 1940-1951, с. 28.

lamendi valimistel 18. aprillil 1948. a. enamuse. Saadikutekojas sai kristlik-demokraatlik partei 306 mandaati 574-st, rahvademokraatlik rinne 183.¹ Senatis sai kristlik-demokraatlik partei 150 kohta, rahvademokraatlik rinne 118.

Valimiste tulemusel oli oluline tähtsus Itaalia poliitiliste jõudude vahekorrale. Kommunistlikel parteil oli õnnestunud luua ühtse progressiivsete jõudude liit ja saavutada tulla mandaate parlamendis. Selline tulemus hirmutas varakad klassi, kes oma klassivõime kindlustamiseks otsis uusi vahendeid. Valimiste tulemusena kindlustas kristlik-demokraatlik partei teiste ^{parempoolsete} parteide allutamise endale ja muutus reaktsiooni liiri hegemooniks. Uus valitsuses, peaminister de Gasperi, kõik tähtsamad ministriportfelid läksid kristlik-demokraatidele. Rahvatulude jaotamiseks võeti valitsusse ka 3 parempoolset sotsialisti esotas nende liidri Saragatiga.² Viimane sai isegi ministrite nõukogu esimese asetäitja kohta. See manööver pidi demonstreerima valitsuse liberaalset iseloomu.

Uus valitsus võtab kogu reaktsioonilise kursi, eelistades ohverdada Itaalia majanduslikku ja poliitilist sõltumatust " lootuses ookeanitaguste soovijate abile oma rahvaste vastu, keda ta kardab roh-

1 Оборона, Полоненки и борьба рабочего класса, lk. 28

2 samas.

keem kui võravaist imperialistlikele ajast." ¹ "Uue kursori" ideoloogiatilisele pretendentidele Vatikan. 1948.a. antakse peavesti initsiatiivil välja uus ja täiendatud. Rahvusvahelise moraali kodeksi ("Eelmine väljaanne 1937. a.), kus õigustatakse loobumist rahvuslikest huvirahitustest. ² USA koloniaalimperialistiline kommenteeritakse seda õilsa ja humaanse tsiviliseeriva missioonina. Ka uue hävitussõja ettevalmistajad leiavad kodeksis õigeks mõistmist. Nende poolt kantatavad massilised tapmisvahendid nagu aatomipommid ja bakterioloogilised relvad on peavesti arvatus lubatud jumala poolt.

Uue de Gasperi valitsuse sisepoliitikas oli loogiliseks sammuks oli võitluse tugevdamine rahvahulkade vastu ja suurkapitali huvide igakülgne kaitsmine. Siseminister Scelba viib politseiagentide arvu 82.000-le, milline arv on 5 korda suurem võrreldes fašistide võimuleoleku 1935. aastaga. ³ Üldised kulutused politseiaparaaadi ülalpidamiseks ületavad 86 korda 1938. a. vastavad kulud. ⁴ Põllumajanduslike proletariaadi ühtsuse lõhestamiseks il-

1 Маленков, Избранные речи Сталина, 19. конгресс, стр. 22

2 Парле, Э. Ватиканская индугулькениция империалистическим грешником, Новое время #14, 1953, стр. 10-14.

3 Андронников, Сталин 1940-1951, стр. 31

4 Пезекти, А., Борьба итальянской Компартии за мирную околомикку, "За прочный мир, за народную демократию!" 4. I 1952 г.

meie valitsuse radusprojekt, milline annab mõnigi-
gaid modustusi revolterantidele, püüab oma riiki
õigusi revolterantide äraajamises.¹

Reaktsiooni kallalitungidele vastavad rah-
vahulgad võitluse tegevdamisega. Nii vastuseks
politsei provokatsioonilistele kallalitungidele To-
rinos Partei föderatsioon ja rea partiiüksioonide
rühmadele vastavad linna töötajad ühismuise
ülelinnalise ühetunnilise üldstreigiga 9. mail 1948.²
Parlamendis prognoosivad deputaadid paljastavad
kristlik-demokraatide valimisvõimatusid, mil-
lede abil viimased saavutand enamuse 18. aprilli
valimistel. Vastuseks klerikaalse valitsuse reaktsi-
oonilisele tegevusele eitavad nad rahu säilita-
mise, sotsiaalsete reformide läbiviimise ja konsti-
tutsiooni kinnipidamise programmi. Kommunisti-
de poolt kritiseeritakse parlamendis valitsuse pro-
amerikalikke välispoliitikat ja paljastatakse selle
tõeline eesmärk.

Töötajate liikumise paralüüsimiseks otsustab
reaktsioon kasutada terroriakti. 14. juunil 1948. a.
kõrvaldatakse kommunistlike partei juhti Fog-
liatit väljumisel parlamendist ja haavatakse teda
tõsiselt. Selline nurjatu kallalitung vastupidiselt

1 Серен, Э., Архивный вопрос в Умале; Стр. 5-26

Вступительная статья Лесовского, Л. А.

2 Программа лет Коммунистической Партии, Стр. 661.

organisatsioonide loomisele kehtib erile töötajate üldise väljaastumise protsessis oma juhtide kallalitungi eest. Spontaanselt alaroud üldstreik haarab kogu riigi ja halvab majanduse ning transpordi. Kolme-päevasest grandioosust üldstreigist võtab osa üle 7 miljoni töötaja.¹ Suus terroriaktidega tõstavad töötajad oma valmisust. Ametiühingu organisatsioonides paljastatakse kristlik-demokraatlike voolu esindajad, kes olid püüdnud surja ajada 14.-16. juuni üldstreiki.² Kommunistlike partei keskkomitee otsustab tugivdada valmisust ja tõhustada võitlust ametiühingute tegevusituse eest.

Itaalia töötajate võitlus oma poliitiliste õiguste eest on tihedas seoses võitlusega oma majanduslike olukorra parandamise ja riigi iseseisvuse eest. Valitseva kristlik-demokraatlike partei välispoliitika oli hukatuslik avantüür maa sõltumatusega. Jatkatus veebruaris 1948.a. sõlmitud lepingute vaimus proamerikalikke välispoliitikat allutatakse veelgi rohkem Itaalia majandust ameerika imperialistidele. Ennetades teisi Lääne-Euroopa riikide ruttat de Gasperi valitus vastu võtma Amerikka ühendriikide "abi" keerukemla "Marshalli plaani" alusel. 28. juunil 1948.a. kirjutatakse alla vastavale lepingule, mis võimaldab ameerika kapitalil

1 Агронников, Уманец 1940-1951, lk.32.

2 Пригубань сем Уманьцук. Коммун. Партия, lk.662.

takistamatult tungida Itaalia majandusse ja lubab USA valitseval ringkondadel takistamatult tungida Itaalia sisepoliitikasse. Nagu näreis Fogliatti, määratakse ameerika assigneringud mitte aasta peale, vaid iga kolme kuu järele vastavalt ameerika kontrollorganite poolt antud direktiivide täitmisele.¹ „Marshalli plaani“ alusel saabuvad ameerika „eksportid“ tegutsesvad riigis täielike peremeestena, kotandades Itaalia majandust sõja vajadustele. Ameerika monopolid muutuvad Itaalia majanduse tõeliseks peremeesteks, tegutsedes kontrollorganiga, IRI („Tööstuslike Rekonstruktsiooni Instituut“) peamise aktsionäridena. Ameerika monopolistid muudavad Itaalia niivate ameerika kaupade turustamiseks kotaks. Itaaliasse ilmuvad USA-st uelised importkaubad nagu munapulber, vananenud tööstusmehadad j.m., millede järele polegi Itaalias tegelikult vajadust.² Ameerika ekspordi vikaal Itaalia impordis tõuseb 40%-le enne sõja aegse 11% asemel. Valitsuse poolt 1948. a. augustis sõlmitud leping võimaldas ameerika kapitalistidel vabalt üles osta Itaalia ettevõtteid.³ Itaalia rahauksuse „liiri“ kursi stabiliseerimiseks toetas valitsus poliitikat, milline oli tegelikult kallalitung töötajate elatustasemele sum-

1 Умальянская Коммунистическая Партия, С.к. 144.

2 Белобров, Умальянский карог в борьбе, С.к. 34.

3 Андрушников, Умалья 1940-1951, С.к. 33.

kapitalistide ja välisimperialistide huvide. Liiri de-
valvatsiooniiga rüüti kommunistide valitsusesole-
ku ajal vastu võetud raduselt paljude ja liiri kurni
liikuva proportsionaalse skaala kohta, mille põhjal pro-
portsionaalselt hindade tõusuga pidid tõusma palgad.
Selline valitsuse poliitika vähendas tööliste reaalpalka,
lastas väiketöösteid ja viis Itaalia majanduse krii-
sisündisse, mida süvendas veelgi valitsuse ühinemine
USA poolt antava Ida-Euroopa ja Nõukogude Liidu vas-
tase kaubanduslike diskriminatsiooni poliitikaga. Vii-
mase sammu tagajärjel kaebas Itaalia eksport neisse
maadesse miinimumini. Taren olid need maad ol-
nud Itaalia kaupade peamiseks ostjateks. Selline kau-
banduspoliitika viigib Itaalia pidava väliskaubandus-
like defitsiidi, mis omakorda muutub üheks kroonilise
majanduskriisi teguriks. Kriisi nähtustele tootmises kaat-
neb loomulikult üldise tööpuuduse ja rahvahulka de-
viletsuse suurenemine.

Loogiliselt jätkuks kriitlik-demokraatlike valit-
nuse poliitikale oli Itaalia ühinemine Inglise-Ameer-
ika imperialistide poolt asutatud sõjalise blokiga
niirimitatud Põhja-Atlandi paktiga, millele Itaa-
lia valitsus kirjutas alla 4. aprillil 1949.a.¹ Kuna
ilalärmärgitud pakti eesmärgiks on sõja ettevalmista-
mine Nõukogude Liidu ja rahvademokraatlike ma-
de vastu, siis Itaalia kriitlik-demokraatliku partei

¹ Англоамерикан, Уманья 1940-1951, лк. 33.

valitsus astus uude lepingu sõlmimisega ilmselt fašistide jälgeduse ja asus uue kiritegelike sõja ettevalmistamise teele. Ühinemine ülaltähvdatud sõjalise partiga oli tegelikult jäme rahulepingu rikkumine Itaalia valitsuse poolt, kuna leping täpselt Itaalia aru-
mise ühistapuga millistest sõjalistest gruppieringutest. Samuti rikuti uudega Itaalia konstitutsiooni, mille 11. paragrahv deklareerib, et „Itaalia võtab sõjast, keegi teiste rahvaste vabadusele kiritegelike kallalitungimise ja rahvusvaheliste ühede lahendamise vahendit.“¹ Itaalia valitsus jättis samuti tähelepanemata nõukogude Valitsuse välisministeeriumi avalduses toodud hoiatuse. Nimetatud 29. jaanuaril 1949. a. avaldatud avaldus oli ulgult näidatud Atlandi parti tõeline ülevõm, milline on „kõrge riikide ringi kaugleulatava ^{iside} aqumissiooni taotluste väljendus.“² Itaalia valitsus ei avestanud ko-
oma maa töötajate ühesmõistet heakamõistu ühinemise sõjalise hokiga. Ingi parlamendis, vaatamata uude parempoolsele enamusele, polnud de Gasperil kerge sa-
nitada enamuse heakõitu Itaalia ühinemisele „P.-Atlandi partiga.“ Partiga ühinemise arutamisel parla-
mendis astuvad osa parempoolseid samuti välja Itaalia sõjaliste avantüüride tule tõukamise vastu. 58 tun-
di vahitpidamata kestnud parlamendiskandidele kaal-

1 Оборона, Колонизация и борьба рабочих класса, стр. 29.

2 „Трабга“ 29. I 1949 г.

nesid protestidemonstratsioonid üle kogu maa. Sellele vaatamata parlament reaktiivni enantkõältega rati-
fitseeris lepingu.

Itaalia ühinemisega „Põlja-Itlandi paktiga“ lõpeb Itaalia demokraatlike jõudude võitluses maa demokraatiseerimise ja iseseisvuse ust peetava võitluse üks etappe. Itaalia demokraatlike jõududel kommunistlike partei juhtimisel õnnestus aastail 1945-1949 saavutada olulist edu nii maa demokraatiseerimisel kui ka rahvuslike iseseisvuse taastamisel. Se-
da tõendavad vabariigi kehtustamise, vabariiklike konstitutsiooni vastuvõtmise ja rahulepingu sõlmimise faktid ning rida üritusi kommunistide valitsemise oleku ajal töötajate ainelise olukorra parandamiseks. Kuid reaktiivsetel elementidel läks korda politseisurvevahendite, miljonite listia-
te inimeste ^{nõga} poliitilise teadlikkuse ja usuliste igar-
dite ja rahvusvahelise reaktiivni abil ajada nur-
ja Itaalia ^{täielik} demokraatiseerimine. „Marshalli plaani“ raames toimunud Itaalia varjatud ettevalmis-
tamine uueks sõjaks demokraatialeri vastu asu-
dub nüüd avalike sõjaõhutamise, ulvastumise ja
töötajate demokraatlikele õigustele reaktiivni po-
liitikaga. Üha suurenenud majanduslik ja poliiti-
line sõltumus Ameerika Ühendriikidest asetab
ohu ka Itaalia rahvuslike iseseisvuse ja suuren-
das Itaalia töötavate hulka ainelist viletsust.
Tekkinud poliitiline situatsioon nõuab töötajaid

aktiivsemalt välja astuma oma demokraatlike õiguste kaitseks, oma majanduslike olukorra parandamiseks. Selle saavutamiseks tuleb võidelda Itaalia reaktsiooni ja uut sõda ettevalmistava amerika imperialismi vastu. Selgärast on itaalia töötajate võitlus oma poliitiliste õiguste ja majanduslike olukorra parandamise eest tihedalt seotud võitlusega rahu ja rahvuslike iseseisvuse eest.

III Pöör. Pratük.

Itaalia rahva võitlus rahu ja rahvuslike iseseisuse eest 1950-1953.

Itaalia ülitamine „Põhja-Atlandi pakti“ sõjalise nõttemi iseloomustas uue etappi algust rahvahulka võitluses maa demokraatiseerimise, rahu ja rahvuslike iseseisuse eest. Kristlik-demokraatlik partei jätkab endist välispoliitilist kurssi, sõlmides rea uusi kokkuleppeid USA-ga võimaldades kristlik-demokraatlik partei muuta Itaalia USA kontrolli alluses sõjaliseks platsidarmiks.

Nii kirjutas de Gasperi 27. jaanuaril 1950. aasta lepingule, mille alusel Itaalia saab USA-lt relvastust.¹ Amerikane imperialistid said sejuures õiguse omada Itaalias enda sõjalisi missioone Itaalia armeel organiseerimiseks ja ettevalmistamiseks sõjaks. Missioonide ülalpidamiseks võttis de Gasperi valitsus enda (see tähendab - Itaalia rahvahulka) kanda. Amerikane imperialistide poolt rajatavate sõjaväelennuväljade arv pidi viidama 1953. aastaks 50-le, kuigi Itaaliaga sõlmitud rahulepingu järgi võis Itaalia omada ainult 200 lennukit. Lisaks anti amerika vii-

¹ Оборона, Положение и борьба рабочего класса, к. 29.

medele õigus Itaaliasse Vahemere rannas baseeruvate USA õhujõudude varustamiseks reaktiivlennukite tagavarasade tootmiseks rahike ehitamine.

Pideva rahulepingu sätele varjatud rikkumise lõppakkordiks oli 1951. a. märtsis Itaalia valitsuse ettepanek rahulepingu uuendamiseks.¹ USA õhutusel de Gasperi valitsus asub kõrvaldama viimaseid ulovastumist tacitavaid kitsendusi. Lääneriikide ühepoolse nõusoleku tulemusena tegelikult tühistatakse Itaaliaga sõlmitud rahuleping.

Itaalia majandusele avaldas selline de Gasperi valitsuse poliitika suur kahju. „Marshalli plaaniga“, millest de Gasperi reklaamis ainsa väljapäähena pärast sõjaaegset majanduslikust laast, katus Itaalia katkestama traditsioonilised kaubanduslikud sidemed Ida-Euroopaga. Keelatus Itaalia kaupade võt rahvademokraatia naaduse, tacitavad amerikaland igati Itaalia kaupade väljavedu Amerikasse. Enda tooteid turustavad amerika monopolistid Lääre-Euroopas aga ilma igasuguste kitsendusteta, nõudis nejuures 3 ja enam kordi kõrgemaid hindu kui enne sõda.²

Selline majanduspoliitika tingis Itaalia tõistuse laaguse ja laostas Itaalia põllumajanduse. Tulemuseks oli krooniline riigivõla defitsiit, riigivõla

1 Андрухицкий, Уманец 1940-1951, lk. 34.

2 Белобров, Уманецкий карог в борьбе, lk. 35.

pidur kasv. Kui 1948. a. oli riigivõlg 1,474,1 miljardit liiri, siis 1952. a. lõpus tõusis ta 3,188,1 miljardi liirise summani.¹ „Marshalli plaani“ tõeline iseloom selgub veel enam, kui vaatleme lähemalt, kuidas oli organiseeritud selle alusel „abistamine.“ Röövellike „abi“ iseloomu varjamiseks oli loodud üsna keeruline finantsmehhanism. Selleks asutati eriline „liiride fond“ Itaalia pangas, kuhu laekusid „Marshalli plaani“ alusel saadud kaupade müümistest saadud summad. Ametlikel andmetel ajavahemikul 1948-1952. a. veebruaril sai Itaalia kaup ja laenu USA'lt 1,434,6 miljonit dollarit, samal ajal laekus Itaalia töökajale tasutust 586,7 miljardit liiri „liiride fondi.“² USA-Itaalia kokkuleppe kohaselt 5% „liiride fondi“ laekunud summadest läksid kote Ameerika valitsuse käsutusse „Marshalli plaani“ administratsiooni ülalpidamiseks Itaalias, 95% „liiride fondist“ võis Itaalia valitsus kulutada vaid USA valitsuse loal. Enamjaolt finantseride „liiride fondist“ lennuväljade ja strategilise tähtsusega teede ehitamist. Toetusi said kaal samuti kristlik-demokraatlik partii, fašistlikud organisatsioonid, parempoolsed sotsialistid ja tööliikumises lõhestamispoliitikat testavad reaktsioonilised ametiühingud.

„Marshalli plaani“ alusel saadud laenudega

1 Блевопов, Умалыянский карог в борьбе, лк. 35.

2 Оборина, Положение и борьба рабочего класса, лк. 39

finantsuriti peamiselt neermonopoliste ja sõjatiis-
tust. Nii sai suurim Itaalia autokontsern "Fiat" ük-
sinda 22.5% avatud krediidist, suurim trust elektri-
energia tootmise alal "Edison" 21%, suurim keemias-
tööstuse trust "Montecatini" koguni 50% üldisest kre-
diidist.¹ Nimetatud neeminad Itaalia firmad olid
otseselt sõltuvad Ameerika neermonopolidest ja
andsid põhilise osa Itaalia sõjalisest tootlangust. Si-
nult 7% kogu krediidist said ülejäänud vähenad
tööstuskompaniid.

Kasutades de Gasperi valituse poolt antud soo-
dustusi tugeneb Ameerika kapitali sisetung Ita-
aliasse. Kui 1947. a. USA monopolistide kapitali in-
vesteringud Itaalias moodustasid 3,7 miljonit dol-
larit, siis 1950. a. tõusid USA pikaaegsed kapitali-
mahutused 63,2 miljoni dollarini.² Erihist huvi
tundsid USA monopolistid Itaalia naftatööstuse
vastu, kus neile kuuluvad ettevõtted annavad 95%
Itaalia naftatööstuse kogutootlangust.³ Ameerika
kapitali sisetungi moodustas eriti ulpoolmainitud
de Gasperi valituse poolt Ameerika monopolistide
huvidest testatud liini devalvatsioon 1949. a.

1950. a. alanud relvastuse võidujooks Itaalias
ühinemisega "Põhja-Atlandi" pakliga" muutis ole-

1 Оборона, промышленность и торговля рабочего класса, lk. 40.

2 seal samas.

3 samas lk. 41.

liselt „Marshalli plaani“ alusel imporditavate kaupade struktuuri. Kui 1948.-49. a. kaubasaadustest moodustasid tööstusmehhanismid ja masinad ainult 1% ja ülejääk olid teravili (39,5%) ja riis (24,5%), siis 1951. a. lõpul moodustasid masinad 31,8% kõikidest kaubasaadustest, teravili ainult 1,6%.¹ Masinate ülejääk võis Itaalia impordis tähendada kurni ulvastumiseks, Itaalia majanduse militariseerimiseks. Itaalia valitsuse poolt sellele perioodile välja arvatud nadused kontrolli riiklikult tootavate ja pölvafabriikade jaotuse üle, komitee asutamine riiklike tellimuste koordineerimiseks, Itaalia neutraalsuse konföderatsiooni ja selle juhtiva organi keskkomitee loomine, ulvastusprogrammi kestamine 3 aasta peale ja teised üritused olid otseselt suunatud Itaalia majanduse militariseerimisele.²

USA „abitamiskaitse“ meetmine tingis ka „Marshalli plaani“ likvideerimise, mis formaalselt toimus 1952. a. keskel, kuid tegelikult juba 1951. a. lõpul oli „Marshalli plaani“ testamiseks asutatud administratsioon asendatud nimega „vastastikusel julgeoleku kindlustamise“ testamise administratsiooniga.³ Kui „Marshalli plaani“ militaristlikku siitu püüti varjata „majandusliku abi“ rõlvade eti-

1 Оборонд, Колонекне и борба работно класса, л. 43.

2 Тамас л. 44.

3 Тамас л. 44-45.

ketiga, siis nüüd niinimetatud, vastastikuse julgole-
ku kindlustamine" tähendas ameerika "abi" nüüdset
avalikku ja eranditult sõjalist iseloomu, mille eesmär-
giks Itaalia poliitiline ja majanduslik allutamise USA
neumonopolistidele koos Itaalia relvastatud jõude-
de üleminekulga USA valitsevate ringkondade kontrolli
alla. Sellis viimene on sõlmitud juunis 1951. a. leping
USA-ga Livorno üleandmiseks merebaasiks, Napoliise
asutaga Vahemere rannas asuva USA väejuhatusel
staap.¹ Itaalia sadamates viitavad pidevalt USA
sõjalavvad, millede arv juba 1951. a. aprillis tõuseb
80-le. 1951. a. lõpuks on Itaalias ameerika ajakirja-
duse andmeil 25 sõjaväelennuvälja, sõjaväe merebaa-
sideks on muudetud Itaalia sadamad Genova, Brin-
disi, Augusta, Pisa.²

Lääne-Saksamaa sõjalise potentsiaali kasutami-
nes peajõuna "Atlandi bloki" sõjalises koalitsioonis
teha see energilisi ettevalmistusi USA diplomaatia ja
USA monopolide agendi Lääne-Saksa föderaalkaansi-
leri Adenaueri poolt. 1951. a. märtsis toimunud niini-
metatud „Schumani plaani“* arutamisel parafereeriti
erialgne „Euroopa söe-trase ühenduse“ lepingupro-
jekt. Nimetatud „plaani“ eesmärgiks oli kiigilise

1 Англоамериканское соглашение 1940-1951, лк. 34.

2 Белобрат, Умаленские напоры в Европе, лк. 41.

* Schuman oli kolleegse Prantsuse valituse välis-
minister.

rahvusvahelise sõe-tuase peumi asutamise, mille oleks
koondatud kõigi Lääne-Euroopa riikide vastavad ma-
janduslikeks resursid uue sõja ettevalmistuse koodi-
nerimiseks ja toodangu standardiseerimiseks. Lisaks
kõikidele neline kosmopoliitlik ettevõtte oleks varjatud
Lääne-Euroopa riikide allutamist USA monopolidele.
Üksikute lepinguosaliste maade, eriti Lääne-Saksa ja
Prantsuse kapitalistide vaulised/vastuolud ei võimal-
danud siis veel kaugemale minna enalgselt lepin-
guprojektist.

Edaspidist sõjastu suurendava tegurina on
1952. a. „Põhja-Atlandi blokki“ kuuluvate riikide Lis-
saboni nõupidamisel vastu võetud otsus rahvusvahelise
USA kontrolli alluva „Euroopa armee“ loomisest. Ilmselt
1952. a. sõlmitaksegi Prantsusmaa, Itaalia, Belgia, Hol-
landi, Luksemburgi ja Lääne-Saksamaa vahel kokku-
lepe „Euroopa väekoondise“ asutamiseks, mille peami-
ksis liigijõuks on taastatav Lääne-Saksa armee.¹
Ülalnimetatud ettekäsi kleepimine niisil taastata-
vale saksa rüüstistide armeele olid nõeldud ara-
like arvamise jtmiseks, töötajate rahvuse viitami-
nks.

Itaalia osavõtt „Euroopa väekoondise“ loomi-
nist tähendas Itaalia toekamist sõjalise vastuüri
ja rahvuslike ühesivuse loomist USA imperialis-
tidele. Lepingu jõustumisel oleks Itaalia armee täie-

¹ Белобрат, Умаленскүү карог в борбе, lk. 43

likult allunud USA sõjalisele kliikile, kusjuures Itaalia sõjavägesid võib sel puhul nimetada teiste riikide territooriumile, vastavalt väljehatuse vajadusele. Itaalia territooriumile võidakse aga tuua teiste riikide väelüksusi. Peepärast on arusaadav, miks ühegi mitte-kommunistid, nagu näiteks kindral Petitti, nimetatud kokkulepet "Euroopa väekvondusest" Itaaliale alandavaks ja häbitäieks artiklaks.¹ Ingi neliise kodanliku ajalike nagu "Europa" redaktor Beneditti oli nennitud tunnistanud, et USA diktaatorlik seisund "Põhja-Atlandi raktis" on asetanud ohtu Itaalia rahvuslike sõltumatusel.²

Selline kriitlik-demokraatlik valitsuse Itaalia majanduse välisimperialistidele allutamise ja Itaalia salvademokraatianaade vastaselt sõtta tõukamise välispoliitika tõi endaga kaasa Itaalia sõjatööstuse arengu tsiviiltööstuse piiramise arvel, töötajate tööruuduse ja viletsuse kasv. Samal ajal kui riigi sõjaline ularve, võeldes aastaid 1948 ja 1953, kasvab 303,2 miljardilt liirilt 535,9 miljardi liirini, vähenesid põllumajandusministeriumi assigneeringud 271,9-elt miljardilt 189,9 miljardi liirini.³

1 Белобров, Уматянский карог в Борнсе, lk. 44

2 samas lk. 45

3 Докермакетто, Док., X умораи парламентарских вндборот в Уматини, Ловол брени 1953 #25, lk. 3-7.

Sõjajärgne arendamine oli neermonopolistidele heas ülikasumite suurendamiseks töötajate arv. Sõjaliste kuludestiga tõusis elanike maksukoorem samal ajavahemikul 830 miljardilt liirilt 1539 liirini - see on ligi 2 korda.¹ Väikeste ja keskmiste ettevõtete pankrotumine välikapitali konkurentsi ja liiri detsentraliseerimise tagajärjel, üldine tööstuse alatootlus ekspansiivse ja USA impordi mõjul moodustavad pidevat tööpuuduse kammu. Ingi ametlikel väluandatud andmetel tõusis 1953. a. töötatavate arv 1.938.000-le inimesele, milline arv moodustab 10% kõikidest töelistest. Osaliselt töötuid on 4.254.900 inimest ehk 22% kõigist töelistest. Arvestades üldist toiduainete puudust Itaalias, kõrgeid hindu pole kerge ette kujutada, milline näljatasemini on viidud Itaalia töölisklass ja töötavad talupojad valitsuse poolt monopolistide huvide arvestusega. Täie õigusega konstatatsioon kommunistliku partei nasekretär Togliatti: „Mitte kunagi, isegi kõige sügavamal fašistliku režiimi aastail, ei oleud sellist teravat kontrasti vähete piiratud rikkuse ja nende, kes elavad isiklikust tööst, puuduse vahel.“² Töötajate raske majanduslike olukorra tõendina võib esitada sellised faktid, nagu see, et töeliste töötasu võimaldab neil hankida ainult 50% elatuselatusvahendit vajalike miinimumi asemel. Näitena

1. Докермакетто, Док. Глобо впреля 1953, #25, лк. 3-7.

2. Умальднская Коммунистическая Партия, лк. 144.

Kõigut kvalifitseerimata tööliste kuupalk 26.000 kuus
28.000 liiri vahel, põllutöölistel 20.000 - 24.000 liirini, vajas-
like miinimumi elatusvahendite hankimiseks on aga vaja
64.000 - 66.000 liiri kuus.¹ Pole ne pärast ime, kui 1953.a.
kõikide parteide esindajait koosneva parlamendi komis-
jon, uurides töötajate elutingimus leidis, et kontrollitud
11.592.000 perekonnast 4.428.000 ei tarvita mitte kuuagi
liha, 3.188.000 omavad võimaluse nüüd liha ainult 1
kord nädalas.² 1.750.000 perekonda ei tarvita kuuagi suka-
rut. Kulutades suuri summasid sõjaliseks otstarbeks
ei hoolitse valitsus tsiviilelanute elitamisest. Tsegi
parempoolne sotsiaaldemokraat Romita oli meenitud
üks oma ettekandes tunnitanu, et vaatamata aastaid
kestnud taastamisele elab ikka veel 232.000 perekonda
keldrites ja pööninguil, 92.000 perekonda kivibastis või ba-
rakides.³

Eriti halb on hoolitus laste ja noorsoo est. See-
tõttu on levinud paljud haigused, nagu tuberkuloos
ja rahiit. Halbadest ravivõimalustest kõneleb fast, et
ühe tuhande elaniku kohta tuleb Itaalias keskmiselt
ainult 1 haiglaroodi.⁴ Üksnes arsti väljakutsumine

1 Докерманетто, Док., „Новое время“, #25, 1953, lk. 3-7.

2 Блудров, Умальянскнии карог в борьбе, lk. 37.

3 самас lk. 38.

4 Самикари, К., Борьба за прогрессивную культуру в
Умалли, „За прочный мир, за народную
демократию!“, 9. V 1952 г.

maksab 2000 liiri, s.o. keskmiselt 1/12 kuuspalgast.¹ Väga halb on koolitus töötajate hariduse eest. Ametlike andmetel on 14% põljaroolste rajoonide ja 25% lõunarajoonide lastest kirjastamatud.² Ainult 28% lastest lõpetavad algkooli, keskkooli jõuab ainult 12% lastest, kesjuures lõpetab keskkooli neist vähesest õpilastest ainult 45%.³ Õppeasutuste pideva vähenemise tõttu on sulle palju töötuid õpitajaid ja ülikooli haridusega inimesi. Hejuks näiteks on fants, et ühes linnas Itaalias kandideeris vabaneerid põrme-kaadja kohale 8000 inimest, neist 100 omasid ülikooli diplomit(!)⁴

Itaalia töötajate väljakannatamatuid elutingimusi on meil nõukogude inimestel olnud võimalus vaadelda Itaalia progressiivsete kinorežissööride filmides „Kell 11 Roomas“, „Ei ole rahu oliivide all“, „Kaks krooni lootust“, „Lootuse tee“ jt. Neis on eredalt esitatud kaasaegse Itaalia töötajate kõige valesamas küsimus - tööpuudus.

Kristlik-demokraatlike valituse hukatuslikud tagajärjed on näha ka põllumajanduses. Töötavate

1 Оборина, Положение и борьба рабочего класса, lk. 109.

2 Белобров, Итальянский народ в борьбе, lk. 38.

3 Бенелли, С., Во имя мира, свободы и социальной справедливости, „Молодой Коммунист“ 1954, #6, lk. 90-96.

4 sealsamas.

talupoegade võitluse peamiseks põhjuseks on üra-
maapruudus. Samal ajal kui 10-15.000 suurmaapi-
dajat valdavad 60-65% kogu haritavast maast,
kuulub 7½ miljonile väikeomanikule ainult 5% maast.¹

Itaalia põllumajanduses on arvukas põllumajandus-
lik proletariaat ja väikerentnike kiht, millised pi-
dvalt kasvavad talupoegade laatumismotsevi sü-
venise tõttu. Kommunistide valitsuses oleku ajal
minister-kommunist Sullo poolt läbi viidud ag-
raaradus kantamata maade jagamisest talu-
poegadele on kristlik-demokraatlike valitsuse poolt
tegelikult kavatsetud. On jagatud ainult 12% ete-
nähtud maast.² Peegi maa on antud talupoegadele
raiketele tingimustel - omanikeks saavad nad alles
30 aasta pärast.³

Põllumajanduses valitsev hädade kriis on muut-
nud tööpuuduse tavaliseks nähtuseks. Juba 1948. a.
lõundati põllumajanduses üle miljoni töötu.⁴

Analüüsivõetud üksikasjalisemalt kristlik-de-
mokraatlike valitsuse poliitika tagajärge põlluma-

1 Серенки, аграрный вопрос в Италии, с. 91-92.

2 Тричко, „За пролётарийский мир, за народную демокра-
тию!“, 22. I 1953г.

3 Боченская, А., Борьба за землю в Италии, „Новое
время“ 1953, #33, с. 28-31.

4 Серенки, З., Аграрный вопрос в Италии, Вступитель-
ная статья Лисовского, Л. А., с. 23.

janduses ja tööstuses, nägime, millisesse ennekuulmatusse rüüstusse on selline poliitika tõuganud töötavad hulgad suurmonopolistide rikastumise arvel. Arusaadar, et töötajate ainukeseks väljapääsuks muudusest ja majanduslikust laost oli võitluse tegevdamine. Uues, Itaalia „Pärya-Atlandi parti“ astumisega kujunenud poliitilises olukorras kujunes progressivsete jõudude peamiseks võitlusloosungiks võitlusrahu eest. Uut sõda ettevalmistava reaktsiooni levile seadsid töötajad vastu ühtsa rahva-demokraatlike rinde, milline juba 1948. a. parlamendivalimistel sai üle 8 miljoni valija poolehoidu. Kristlik-demokraatide ja nende käsilaste parempoolsete sotsialistide kätte lõhestada ametühingud ja progressivsete ametühingute liit „Itaalia Töökonföderatsioon“ lõppes neile häbitavalt, lõhestajatiga ühines tühine hulk väheteadlikke töölisi. „Töökonföderatsiooni“ meelivate ametühingute liikmete arv tõusis aga veelgi suuremaks kui oli enne lõhestamist.

Itaalia töötajate teadlike võitluse tegevamisest reaktsiooni tegevnenud realliturgi vastu kõneleb streigiliikumise siber kasv. Kui 1949. a. toimus 1352 streiki 3.504.000 osavõtjaga, siis 1950. a. toimus 1489 streiki 3.705.000 osavõtjaga.¹ Streigiliikumise kasv ei ilmnenud ainult arvuilise osavõtte laienemis, vaid streikijate teadlikkuses tõusis,

¹ Англоязычные источники, 1940-1951, л.к. 38.

nida tõendab mitmesuguste streigivormide esinemine.

Tõideldus enda igapäevase leiva eest, kaitseid töölised rahuslikke tööstust. Keel 1950. a. sügisel valitsus sõjaltööstuse arendamiseks nelges 13 suurt riiklikke ettevõtet Liiguuria novitsis Pärja-Itaalias, siis järgnes sellele tööliste-patriootide vastulöökk. Ettevõtete direktorite poolt vallandatud 30.000 töölist keeldusid lahkunast tehaseist ja jätkasid iseseisvalt ^{tööd} käsu saamata nejuures 5 kuu jooksul.¹ Tööliste poolt organiseeritud tootmisel saavutati isegi omalinnal alandamine 20% võrra. Liiguuria töölistele organiseerisid abi teised linnad. Genova kommunaalnõukogu organiseeris nende tehaste tööliste 35.000 lapse igapäevase tasuta toitlustamise. Paljud arstid osutasid neile töölistele ja nende perekondadele tasuta arstiabi. Töötavad talupojad saatsid tootmisel, väikeettevõtjad raha ja teiste tehaste töölistel saatsid tootmise jätkamiseks tarvisminevaid materjale.

Sama taktikat kasutasid ka 1951. a. Lillaasoo töölised tehasid nelgenud ettevõtjate vastu ja saavutasid teatud töö tasumise. Administratsiooni poolt politseisoomusautode kutsumine tehasesse leidis vastulöögi kogu linna töötajate poolt.² Teistes ette-

1 Оборонка, Положение и борьба рабочих класса, lk. 157-158.

2 Белобров, Умалъджене на работ в борьбе, lk. 49-50.

võtteis peetunud motiststreigid sundisid vabrikuma-
nikke järele andma.

Itaalia tööliste kantavad edukalt teisi strii-
givorme. Näiteks on levinud niinimetatud vaheldu-
vad streigid. Need seisuvad selles, et ühe tööstusharu
paljudes ettevõttes levit streik lainetusena. Ühes ettevõt-
tes alanud streik liiab vastukajaga teises ja nõnda edasi,
kuni on saavutatud ehitatud nõudmistele rahuldamine
ettevõtjate poolt. Võidu saavutasid 1948. a. lõpul auto-
firma ^{Fiat} töölistel, kes kasutasid "töö tempo aeglustamise"
streigivormi.¹ Sellise streigi muul töölistel väenda-
des töötamiskiirust väendavad üldist teha võndan-
gut 10-30% võrra, tekitades nii suurt kahju kapita-
listidele. Keemia tööstuses toimus 1949. a. kolme kuu
jooksul niinimetatud "malistreik", mis seisneb selles,
et sama ettevõtte töölistel järkjärguliselt üksikuis-
telhides 1-2 tunni jooksul katkestavad töi.²

Sellised uued streigivormid leiavad üha rohkem
kasutamist tööliste poolt, kuna viimati mainitud strii-
givormide kasutamisel töölistel säilitavad isegi palga,
kuigi küll väendatult ja ne moodustab tunduvalt
neil võitleuse jätkamist kapitalistide vastu.

Kõige raskemas olukorras on Itaalia rasketöis-
tus töötavate tööliste olukord. Vastavalt eelpool sei-
nitud "Schumani plaanile" taheti sulgeda terve rida

1 Оборона, Положение и борьба рабочих класса, lk. 159.

2 samas lk. 158-159.

Staalia metallurgia- ja masinatööstuse kaitsi. Protestiks selle vastu toimus 14. aprillil 1953. a. üle Staalia metallurgiatööstuse ettevõtete tööliste edukas üldstreik.¹ 19. aprillil viidi läbi "Metallurgiatööstuse kaitsja ja riigiarstikonäärmetallurgia- ja masinaehituse ettevõtete nationaliseerimise eest võitlemise päev". Miljonitel Staalia töölistel õnnestus üksmeelse toetuse ootamisega metallurgiatööstuse töölistele ära hoida vallandamised ja säilitada rahvuslik rasketööstus. Selliseid teiste tööstusharude tööliste solidaarsustreigid on kujunenud üheks levivõimaks streigivormiks, millised aitavad selgi tugevdada töölistelami ühtsust.

Pöllumajanduslike proletariaadi hulgas on levinud niinimetatud "tagurpidi streigid", kus tuhanded töötud asuvad iseseisvalt tootama ühiskondlikult vajalikke töid, nagu tude, kanalite ehitamine, ühiskondlike hoonete remontimine, sode kuivatamine jne. Toetudes laiaade rahvatulcade solidaarsusele saavutavad sellisest "streigist" osavõtjad teostatud tööde tasumise kohalike mehitriipiaalorganite poolt.

Töödeldes oma elatustaseme säilitamise ja parandamise eest, alustasid Staalia töötajad 1953. a. ulatuslikke kampaniaid töötandele tõstmise eest. 24. septembril võttis see liikumine eriti tugeva ja

1 Уборка, Подмена и борьба рабочих класса, стр. 160

organiseeritud ühloome, muutudes üldrahvuslikuks streigiks, millest võttis osa enam kui 5 miljonit töölisi.¹ See 24 tundi kestnud üldstreik demonstreeris töölisklassi ühtsust ja organiseeritust, millest võtsid osa tuhanded uued töölised, kes varem polnud streikinaud. Üheski linnas ei ilmunud ajalehed, transport seisus 3-4 tunniks. Streigile 24. septembril järgnesid uued streigilained. 29. septembril alustand streiki 500.000 tekstiiltööstuse töölisi.² Peagi alustavad streiki 2 miljonit põllumajanduse töölisi. Streigiliikumise tõusust hirmutatud ettevõtjad olid sunnitud alustama läbirääkimisi, et võita aega repressioonide kasutuselevõtmiseks. Kuna ettevõtjad polnud huvitatud kokkuleppust, siis peagi läbirääkimised katkesid. Töökonföderatsiooni poolt kuulutati 11. detsembril uus üldstreik. Reaktsioon valmistas paljalt parempoolsete sotsialistide teeneid kasutades vastulöögi andmiseks. Parempoolsete sotsialistide natsioonid üldstreigi edasilükkamiseks 1954. a. jaanuarise ja enda/liikumete ja mõjualuste tööliste osavõtu keelamiseks ei suutnud ära hoida 11. detsembril 1.300.000 osavõtjaga suure üldstreigi puhkemist.³ Streikisid ministriumide teenistujad, mitmesuguste riigiasutuste töötajad ja raudteelased. 15. detsembril 1953. a.

1 Оборина, Положение и борьба рабочего класса, lk. 161-162.

2 Белобров, Умальянский народ в борьбе, lk. 79.

3 sealsamas.

puhkes aga uus äldstrik 5 miljoni osatöajaga. Miljonid Põhja- ja Lõuna-Itaalia linnade töölised korraldasid tänavademonstratsioone, nõudsid paljake tötmist, vallandatud tööliste tööle tagasiõtmist, ameerika võimude korraldusel selitud ettevõtete taaskäitlaskmist.

Itaalia töötajate massiline streigiliikumine moodustab tähtsa osa Itaalia rahvahulkaade võitlusest maa demokratiseerimise, rahu ja rahvuslike iseseisvuse eest. Need ajad, millal töölised püüdnud ainult majanduslike nõuete eitamisega on ammuni möödunud. Elu tõendas Itaalia töötajail, et enda majanduslikku olukorda saab parandada vaid Washingtoni diktaadi jäule aitava poliitikalõputegemisega. Sellepärast ongi streigiliikumine tihedas seoses rahu ja rahvuslike iseseisvuse eest peitava võitlusega.

Võitlus rahu ja rahvuslike iseseisvuse eest on tihedalt seotud üksteisega. Peoses progressiivsete jõudude kasvuga on Itaalia kodanlus muutunud nüüd palju reaktiivsemaks kui ta oli seda faasistide võimulaaramise ul 1920. aastate algul, mil lubas endale veel mõningaid liberaalibemisi. Nüüd nõuab Itaalia kodanlus avalikele vägivalla abil võtta tööliklastilt võitluse käigus saavutatud õigused. Nüüd tunnustatakse ainult nende isikõigusi, kellel on kapitali, kõiki teisi kodanik-

ke peetakse aga inimestoomaterjaliks, mis võib ab
airult ekspluaterimiseks." ¹ Üle parda on heidetud
kodanuse poolt kunagi nii lugupidatud rahvuse
loosung ja ^{on} asendatud kosmopoliitilise maailma-
riigi-USA-ülemõine õigustamisega.

Uuendused on ka tööliklassi lõhestajate
reformistide taktika. Üldiselt ei saanud väikes-
arvulise töölisaristokraatia olemasolev ^{Staalias} töötajate
reformism omada laialdast poolehoidu tööliste hul-
gas. Endise kommunistidega hirmutamise kõr-
val parempoolsed reeturid astuvad nüüd avali-
kelt välja USA imperialismi apologetide raa-
dneva rahuliikumise käigus paljastub selgi
enam reformistide reetlik nägu ja läheneb nende
täielik isoleerimine rahvahulkadest.

Itaalia töötajate esotias seisab ~~ette~~
lahingus karastunud kommunistlik partei, mil-
line on kasvanud enam kui kaks miljonilise
liikneskonnaga massiparteiks. Tihedas liidus kom-
munistlike parteiga tegutses 750.000 liikmeline Itaa-
lia sotsialistlik partei, kelle juhiks on Stalini ra-
hupreemia laureaat Pietro Nenni. ¹

¹ Kommunistlike partei juht Togliatti
hoiatas Itaalia valitsevaid ringkondi juba märtsis
1949. a. „kui toimis parlamendis „Põhja-Atlandi
partiga“ ühinemise arutamisel: „Niisil ridage

1 Уборка, Толоченне и борьба рабочего класса, lk. 124.

meelis, et sõda nõukogude Liidu vastu ei tule, sest rahvas takistab teil selle alustamist." ¹ Vaatamata loiatusele jätkavad valitsus ja kristlik-demokraatlik partei endiselt reaktiivseid rüü- ja välispoliitikat. Valitsuse terrori tugevdamisest rahvatulkaade vastu kõnelevad faktid. Ajarahemikul 1948-1952.a. kokkupõrgitus politseiga tapeti 68 töölist, haavati 4.263, arreteeriti 136.394 ja määrati vanglakaristus 46487-le tööliste, kokku 16208 aastat. ² Valitsuse terrorit toetab kirik ja välisreaktsioon. Paavst Pius XII erilises loetluses märgib, et "võitlust antikristlike jõudude vastu riime läbi selle halastamatusega, nagu keskajal kiterlaste vastu." ³ 1949.a. erilise paavsti dekreediga ähvardatakse sama kirikuvarde alla kommunistid ja 70 miljonit ülemaailmse Ametiühingute Föderatsiooni liiket. ⁴ Puudub veel avalik inkvisitsiooni taastamine!

Rahvatulkaade liikumist rahu kaitseks ei suuda pidurdada valitsuse repressioonid. Eriti suure aktiivsusega toimus Itaalias allkirjade kogumine ülemaailmse Rahunõukogu poolt Stockholmis vastu

1 "Трavail" 18. III 1949.

2 De Summorum, Doc. Ia xlib, cborogy u muf, "Koboe bpeidi" 1953 #20, lk. 3-8.

3 Кармакский, П. Ватикан - вдохновитель меркобесия и реакция, Точномимизам 1953, lk. 50.

4. sealsamas.

võetud lükatusle aatomirelvade keelamisest. Rahukampaania läbiviimiseks organiseeriti üle 20.000 rahukaitsekomitee, oma allkirja lükatusle andsid 17 miljonit itaallast.¹ Linnuüksi Milaano linnas koguti 1.133.000 allkirja.²

1950. ja 1951. a. ulpoolmärgitud sõjaliste kokkulepetega üldine sõjaolek suureneb. Välispolitoloogide võimendamine Itaalias ja baaside andmine ameeriklastele tõendab ka poliitiliselt vähearenenud riikidele, et de Gasperi valitsus püüab kindlustada neukapitali privileege Itaalia USA kolooniaks muutmise teel.

Eriti tõuseb töötajate palamisel, kui 1951. a. jaanuaris saadub Rooma tollealagne "Atlanti-bloki" sõjavägede ülemjuhataja kindral Eisenhower. Protestid lõpetasid paljude ettevõtete töölised tööd. Rooma tänavail toimusid demonstratsioonid loosungitega: "Eisenhower, kasi minema Itaaliast!"³ jne. Terai linnas elanikud võtavad vastu resolutsiooni, kus öeldakse: "Terai elanikud ei ole unustanud 105 pommi-münnakut, mida elamine üle möödunud sõjas. Me teatame Teile, Eisenhower, ärge lootke meie toetusele, meie provintsi noorus ei hakka kunagi marssima

1 Блелобров, итальянский народ в борьбе, lk. 56.

2 "За прочный мир, за народную демократию!" 25. I 1952 г.

3. "За прочный мир, за народную демократию!" 4. II 1952 г.

4 "Травда" 18. I 1951 г.

rälismaise kindrali komando all." ¹ Sama linna töö-
tajad keeldusid kohalikus sõjateostuslikus neur-
tsetivõttes töötamast sõja heaks ja nõudsid tsiviilto-
ode tootmist. ² Varem olid uelise mehisust üles näi-
daud Napoli dokiteöölised, kes 1950. aprillis keeldu-
sid loomisest ameerika relvadega saabuud laenu. ³

Pärast ameerika imperialistide poolt sõja valla-
päästmist Koreas pöördus üllmaailmne rahuõu-
kogu kogu maailma elanike poole ülekutsesega rii-
neuriigi vahelise rahuakti sõlmimiseks. Väljiv-
dadis enda tuliste poolkõide rahuakti idule and-
sid uellele ülekutselile oma allkirja 16 miljonit itaal-
last. ⁴

Rahu eest pitava võitluse tugurdamist arutas
1951. a. aprillis toimunud kommunistlike partei VII
kongress. Kongress näitas itaalia töötajaile edaspi-
dised ülsanded sõjastu vältimiseks ja riigi usuis-
vuse kaitsemiseks. Oma kõnes kongressil märkis Togliatti,
et maegu pitava võitlus „peab olema laiade massi-
de liikumine rahu päästmiseks, olenemata keelu-
nusest ükstasruka millisesse parteisse või sotsiaalse-
n gruppi." ⁵ Itaalia töölisteklamini nimel deklaratsio-
n

1 „Травга" 18. I 1951 r.

2 Оборина, Положение и борьба рабочего класса, lk. 175

3 sealsamas.

4 samas lk. 176

5 „За прочный мир, за народную демократию!" 13. IV 1951 r.

üldkordselt kommunistlikele parteile jutt, et „Itaalia rahvas kuulub sõdimast agressiivse Ameerika imperialismi sõjas võukogude liidu ja rahvademokraatia maade vastu, sõjas progressi vastu.“¹ Kongress lootas valitsevaid ringkondi: „Meil ei ähvarda kedagi, kuid neil ei rahu rahu kui armuande valitsevalt klassilt, ne võitleme rahu eest.“²

Kommunistide ettepanekul alustatakse laiaulatuslikke kampaniaid rahu ja rahvaste vahelist sõprust kaitsva valitsuse moodustamise eest. Esitatud programmis nõutakse relvastuse võidujooksu lõpetamist ja selleks keelutatakse sõjamaade kullutamist rahvatulcade majanduslike olukorra parandamiseks. Samuti nõuti lõpet tegemist Itaalia majandust amerika imperialismile allutamise poliitika. Kommunistide poolt esitatud rahuprogramm näitas Itaalia töötajatele ainuõige väljapääsu viitsusest ja tööpuudusest, kaupmeestele ja vabrikatidele kaubavahetusest ja talurahvale laenuvõtmisest ning maapuudusest. Selleks ainuõigeks väljapääsuks on järgiõige võitlus rahu eest.

Novembris 1951. a. Itaaliat tabanud raske looduslike katastroofi, Po jõe ülevõtmise, ajal tuli Roomas kokku agressiivse „Atlandi bloki“ nõupidamine. Samaaegselt toimunud tööliste protestidemonstrat-

1. „За мирный мир, за народную демократию!“, 13. II 1951

2. Угальская коммунистическая Партия, лк. 156.

nooridel näidati, et valitsuse tsivilmajanduse
riiramise poliitika oli üks olulisid ülevõituse põhju-
sid (vt. tõkestavate tammide mittehitamine). Rahu-
põldajad kutsusid Roomas kokku "Rahu ja demili-
tariseerimise ~~asamblee~~" 700 delegaadi osavõtul, ~~Asam-~~
blee avaldas protesti valitsuse poolt aktiivse relvastu-
mispoliitika vastu ja nõudis looduslikus katastroo-
fi kannatajate abistamist valitsuse poolt.

Rahuliikumine 1952. aastal laienes tundu-
valt. Üha uued lanikehitid nävdd, et uue sõja
ettevalmistamine ja USA okupatsioonil laienemine
Itaalias toimub töötajate elutingimuste halvene-
mise arvel. Seljuka iseloomustuse annab Itaalias ja
teistes naades kujunenud mitmesuguste parteide,
usuliste veendumuste ja sotsiaalsete seisundiga erine-
vate inimeste ^{rahu} liikumisele viitavatel Malenkov enda
aruandekõnel NLKP 19. kongressil: "Selle rahuliiku-
mise eesmärgiks ei ole kapitalismi likvideerimine, vt:
liikumine
see (ei) ole sotsialistlik liikumine, vaid on sadade
miljonite inimeste demokraatlik liikumine. Rahu-
põldajad esitavad niisuguseid nõudmisi ja ettepa-
rkeid, mis peavad voodustama rahu säilitamist,
uue sõja ärahoidmist." ¹

Itaalia rahvahulka rahuliikumise edu-
sammudest 1952. a. võib märkida veel selliseid üri-
tusi, nagu nähtsime USA-merelaaside liinade

1 Malenkov, aruandekõnel Partei 19. kongressil, lk 24.

esindajate
konverents Livorno. Konverentsile oli saabunud len-
nuväe kindral Gastoldi, kes esines sõnavõttega: „Liinid
ei saanud keegi sulle konverentsile, mina keei por-
teitu tulid ^{siia} ise.“¹ Konverents nõudis USA-ga sõlmi-
tud alandavate lepingute tühistamist, USA sõjaliste
baaside likvideerimist Itaalias.

Terava vastulöögi andsid sõjaõhukatajaile Ita-
lia töötajad 1952. a. juunis. Põhja-Itaalias anuvate
vägede inspekteerimiseks saabus 16. juunil Rooma
endine Korea anuvate vägede ülemjuhataja Ridg-
way.² Kogu maa elanikkond nõustis „katkekind-
rali“^{*} saabumisel. Roomas kehtustati tegelikult piir-
ramissuukord, tänavail patrulleerus üle 30.000
politseiagendi. Vaatanata neile julgestusabinõu-
dile, pidi Ridgway lootuma vägede inspekteeri-
misest ja rahvahulkaade hiigelpotusti surve teisel
pääval lahkuma.

Hirnutatud demokraatlike liikumise kas-
vust püüab Itaalia reaktiivõntugidada peale-
tungi rahva demokraatlikele õigustele. Rahulike
demonstratsioonide tulistamised politsei vägede
poolt muutuvad üha sagedasemaks nähtuseks. 1951.
a. ja 1952. a. munitsipiaalorganite valimistel kasu-

1 Белобров, Умалъднскій народ в борьбе, lk. 57.

2 „За прогниў шыр, за народную демократию!“ 30. VII 1952.

* Ridgway kasutas Korea rahvaarmee vastu bak-
terioloogilisi relvi.

tati kõikvõimalikke surnuvaludeid. Valimiste tulemu-
nd kujunesid aga isegi tagurlike ajalehtede arvatus
„moraalseks lüüasaamiseks“ de Gasperi kristlik-demo-
kraatlikule parteile.¹ Mitme miljoni hääle kaotanine
valimistel ja laekelide teke parteis tõendasid kristlik-
demokraatlike partei autoriteedi langust.

Rahvahulka de liikumise tugevumise paralü-
simeks otsustab klerikaalne reaktsioon kasutada
uut taktikat. Fašistlike diktatuuri kestutamise
plaani varjamiseks esitab de Gasperi demagoogilise
loosungi „tugeva riigi loomisest“ ja „tugevast demok-
raatiast.“² Esinesid oma partei kongressil kutsut de
Gasperi „tugeva demokraatia“ kestutamiseks sõbrusk-
na kõigiga „olenemata sellest, milline oli nende po-
litiline minevik.“ See oli avalik üleskutsu ühinemi-
ks monarhistide ja fašistidega rahvahulka vastu.
Kartus läänevõitluse parlamentivalimistel ulproolmär-
gitud munitipiaalorganite valimistele analoogilist
tulemust, otsustab valitsus muuta 1947. a. konstitut-
siooniga vastu võetud valimismadust, et vää miini-
mumini demokraatlike parteide esindajate arv
parlamendis. Üks tööliste ajalehti väitis avameel-
selt, et uus valimismaduse esmärgis on „kui võimalikult
lai antikommunistlik riik.“³ Valimiska-

1 Белобрат, Чкальинский народ в борьбе, lk. 61.

2 Оборина, Положение и борьба рабочего класса, lk. 178

3 sama, lk. 179.

duse projekt nägi ette uuse proportsionaalse eniduse
asendamise an. „meniaalsega“. Valimistel kas või 1 hääl
üle 50% kõikidust häältest saanud partei või parteide
blokk saaks sel juhul $\frac{2}{3}$ (täpselt 65%) kõigist mandaatidest, s. o. 50% mandaatidest plus „enamuse meniaar“
15% mandaatidest.¹ Selline kadus oli vastuolus kons-
titutsioonis fikseeritud võrdõiguslike valimisprintsiipi-
biga ja selle kerkutamisele tähtsadas parlamentarismi
likviduimist. Pest tarvitses vaid demokraatlikel
partidel saada 1 hääl vähen parempoolseist ja
nad oleksid kaotanud 15% mandaatidust. Rahvahal-
kade viha suurendas veel ne asjaolu, et analoogilise
valimiskaduse olid kerkistanud 1923. a. faistid.
Selle aa. kerbo kaduse autor, endine faistlik mi-
nister kerbo, märkis 1953. a. ajaluis, et de Gasperi
valimiskaduse projekt „on täpne kopia kerbo ka-
dusest.“²

Kommunistlik partei mobiliseeris rahvahalke
võitlema faistlike valimiskaduse vastu. 1952. a. no-
vembriis toimunud partei keskkomitee pleenumil
paljastas Togliatti reaktiivoni marõvni antidemok-
raatlike riigipõõde testamiseks vabariiklike konsti-
tutsiooni sätete järkjõrgulise anoullerimisktul. Tog-
liatti märkis, et „meie (s. t. kommunistid = K. K.) peame
õõtma meie riigi sõltunatuse ja kodanlike-demok-

1 Оборуха, Положение и борьба рабочих класса, lk. 179.

2 samas lk. 179-180.

raatlike vabaduste lipu, näidatus kõigile, et täna oleme meie need, kes kaitsevad iseseisvust ja vabadust... et teeme kõik, mis meil võimes, et nende ümber koguneks veel kord kogu itaalia rahvas." ¹

Valimiskaduse projekti vastases võitluses paljastati kommunistide poolt sotsiaaldemokraatide kahepaikse märg, kes olid sõlminud koki kriitilise demokraatidega 1953. a. parlamendivalimisteks. ² Tõetus vukord Lenini hinnang ~~re~~ reformistidest: „Kodanusele ^{on} vajalikud niisugused teoorid, ... kes... kannistaksid kodanlust juttudega võimalikest reformistlikest teest” ja „muistaksid rahvale nende juttudega purre silma.” ³ Sotsiaaldemokraatlike partei liidrite reitlikkuse avalik kritiseerimine tõi kaasa rahjude liitlikult lahkumise parteist. ⁴

Valimiskaduse auitamisega parlamendis 5 kuu jooksul toimis rida rahvatulcade väljastumisi: jaanuaris toimusid streigid demokraatlike vabaduste ja rahvuslike iseseisvuse võitlusloosungitega streigid Põhja-Itaalias. Vaadikutekojas 21. jaanuaril 1953. a. toimunud hääletamise ajal oli loomas tegelikult kutsutatud püramisnikkord. Kru-

1 „За прочный мир, за народную демократию!” 28. XI 1952г.

2 „За прочный мир, за народную демократию!” 17. IV 1953г.

3 Леккер, В. И. „О задачах III интернационала, Социализма т. 29, с. 456-473; с. 470

4 Оборина, Положение и борьба рабочего класса, с. 181.

kate demonstrantide vastu tigitseid ülekaalukad motoriseeritud politseiüksused.¹ ligi 2 tuhat demonstranti arreteeriti.² Kasutati saadikutekoja parempoolset enamust, õnnestus valitsusel saavutada reaktiivse valimiskaduse heakskiit. Peaduse kinditamisele 29. märtsil seati reaktiivse enamuse poolt järgnes 30. märtsil töötajate üldstreik. Vaatamata valitsuse politseiterrori võttis streigist osa 90% töölistest ja teenistujatest.³ Nii ulatuslike osavõtjate arvuga poliitilist protesti polenud varem esinenud Itaalias.

Lähenevate parlamendivalimiste eelses tuuras poliitilises võitluses esitas oma valimiselse programmi kommunistlik partei. Programmis nõuti riisuguse valitsuse loomist, mis teeks lõpu "külmale sõjale" riigis, teostaks sotsiaalseid reforme ja kindlustaks konstitutsiooni täielike täitmise.⁴ Programm nõudis sotsiaalsete ja laipendiumide eksponeerimist, tööliste organisatsioonide vabaduse kindlustamist ja tasuta arstiabi kehtestamist. Parempoolsete parteide blokk kristlik-demokraatlike parteidega esaldas ei esitanud valimiste eel mingisugust konkreetset programmi. Avaldati ainult 2 dokumenti "partei lõppesmärgi-

1 Оборина, Положение и борьба рабочего класса, с. 182.

2 Белобров, Итальянский народ в борьбе, с. 64

3 Оборина, sealjamas.

4 "За пролкий мир, за народную демократию!" 24. II 1953г.

dest sotsiaal-alal" ja "üldsarnetud majanduse ja
finantsaalal," milleleid isegi kõige parempoolsem aja-
kirjandus lugis liig "üldisteks" ja "kasutuks".¹

Valimiskampaania toimus sarnaaži ja ava-
like poliitiseerwe õhkkonnas. Klerikaalid rüüid-
nid kindlustada endile häälti "purase hädaolu-
ga" hirmutamiseqa, vulgi hätematult rüüidid mu-
ret avaldada Amerika ühvdriigid, kelle saadik
tähendas, et valimiste tulemuste mittevastamisel
amerika monopolistide huvidele järgneb järgneb
Itaalia "abitamisk" lõpetamine.²

Vaatamata igasugustele pettemanöövritele va-
limistel, nagu vaimelike mitmekordse valimisaine-
kirja kandmine, ainult parempoolsete parteide esik-
dajast häälte lugemise komisjonide koostamine jne,
ei saanud klerikaalne partei ja temaga blo-
kennud parempoolsete parteide ühvm looditud
häälteenamust parlamendivalimistel 7. ja 8. juu-
nil 1953. a. Kuigi neer hulk häältesid -
1.300.000 tk. tunnustati kehtetuks, sai valitsusblokk
49,8% kõikidest häältest, olles elmiste valimiste-
ga võrreldes kaotanud 2.800.000 häält (12,2%).³
Valimiste tulemusena ei saanud valitsusblokk nõu-

1 Оборина, Положение и борьба рабочего класса, lk. 184.

2 Белобров, Итальянский народ в борьбе, lk. 66.

3 Джермакенто, "Новое время" 1953 #25, lk. 3-7.

tarat hääleenamust ja reaktiooniline „premiaalne süsteem“ mandaatide jagunemisel parteide vahel ei jõustunud. Valitsusblokk sai saadikutekojas 303 mandaati 590-st, senatis 125 kohta 237-st. Suurt edu valimistel saavutasid parempoolsed parteid, saades 35,3% häältest ehk 4,3% enam kui eelmistel valimistel.¹ Rahvademokraatlike rinde parteid saavutasid 218 saadikutekoja ja 87 senati mandaati.²

Valimised näitasid, et rahvahulgas ei võtta nende nõudeid ignoreerivat valitsust. Arvestamata valimiste tulemusi püüdsid kristlikud-demokraadid endiselt kehtendada ühparteilist valitsust. Kuid ismalt de Gasperi, siis Piccoil jt. ei õnnestunud kellega võime tulla peale valimisi kestnud 77 päevase valitsuskriisi jooksul.³ Alles Pella õnnestus kujundada ühparteiline klerikaalne valitsus, ulnvalt lubaand nuuta de Gasperi antidemokraatlike valimiskaduse ja kiirendada valitsuse dekreetide ja kaduste konstitutsiooniga vastavust kontrolliva kotte tööd. Uue valitsuse koostise kuulid end rahvahulkaade silmis kompromiteeritud klerikaalse partei liidrid de Gasperi, Scelba jt.⁴ See tähendas,

1 Джерманетто, „Новое время“ 1953, #25, lk. 3-7.

2 Оборина, Положение и борьба рабочего класса, lk. 185-186.

3 Шиблягин, Д., Кабинет Пелла и его курс, „Новое время“, 1953, #38, lk. 10-14.

4 Оборина, Положение и борьба рабочего класса, lk. 189

et uus valitsus jätkab endist de Gasperi valitsuse poliitilist joont. Tõetud formaalsed järelandmiste lubadused andis Pella vaid selleks, et „lahustada neis nasside rahulolematust”.¹ Ka Pella valitsust asendas peagi veelgi reaktiivsemaga Fanfani valitsus. Kõrduvad valitsuskriisid tõendasid, et kriitlik-demokraatlik partei on kaotanud laialdaste poliitiliselt vähenenud ja religioosete veendumustega inimeste poolehoidu. Kriis kriitlik-demokraatlikus parteis oli loomulik kaasnähtus üldisele poliitilisele kriisile „nõrimeetatud klandi-nõrimeetunud nrisärki” rüü-
tatud Lääne-Euroopas.²

Itaalia rahvahulgad näevad üha selgemini, et ainult nende loomatu võitlus võib päästa rahu ja vältida nõi muutmise amerika imperialistide kolooniaks. Tähtsaks täendiks rahvahulgaide otsustavast rahutaktist oli 22.-23. juulil 1953. a. Roomas toimunud rahupooldajate rahvuslik konverents, mille tegevus leidis vastukaja kogu riigis.³ Konverents väljendas Itaalia parlamendile miljonite töötajate rõuet, et rahulike läbirääkimiste teel reguleeritaks kõik rahvusvahelised tüliküsimused.

1 Дзяков, А. Обострение политического кризиса в Италии, „Новое время” 1954, №6, с.к. 14-17.

2. „За аполний мир, за народную демократию!”
10. VII 1953 г.

3 Белобров, Итальянский народ в борьбе, с.к. 81.

Itaalia majandusliku valusaima küsimuse, Ida-Euroopaga kaubanduslike suhete taastamise kasuks seisvad üegi töösturid ja tuntud majandusteadlased, nagu tõendas jaanuaris 1954. a. Genuas toimunud välismaadega vaba kaublemise küsimust areutavatel töösturite konverentsi otsus.¹ Nõukogude Liidu ja rahvademokraatia maadega kaubanduslike sidemete taastamist nõudnud ka 1954. a. märtsis Leningas konverentsile saabuud töösturid ja äriinemed.

Suurt mõju rahvusvahelisele olukorrale avaldas 1954. a. algul Berliinis toimunud 4 suurriigi välisministrite konverents. Nõukogude valitsuse ettepanekud ja noot „Euroopa kollektiivse julgoleku lepingu“ sõlmimisest näitasid õige tee rahu kindlustamiseks Euroopas. Itaalia töötajail on elavalt meelis mõeldunud sõja koledued ja nad ei tahaks, et see õudkorduks. Seejärest on arusaadav, miks võitlus rahu eest on muutunud miljonite itaallaste liikumiseks, mille edusammudest ja osavõtjate vaprusel annab näiteid iga uus päev. End välisimperialismile müürid valitsuse reaktiivne poliitika kurnit kõiki itaallasi, kes tahavad, et Itaalia oleks tõeliselt vaba, ühine rahuvõldajate suure armelga.

1 Белгород, Уманьянский народ в борьбе, с. 81-82.

Lõpp sõnad.

Itaalseks on möödunud Itaalia rahvahulka-
elus sünged fašistlike terrori aastad. Kommunist-
like parteisse kuuluvad itaalia rahva parimad esi-
dajad ei kaotanud kunagi usku sellesse, et tööta-
va rahva klassivõitluse tulemusena kukutatakse fa-
šistlik režiim. Kommunistid teadsid, et „võit ei saa-
ke kunagi isenesest. Teda on tarvis ette valmistada
ja kätte võidelda.“¹ Peepärast angi kommunistid
alati aland võitlejate eniidades. Ingi siis, kui 1930.
aastail näis paljudel fašismi edu pead pöörita-
ma panevana, mõistsid kommunistid fašismivastase
võitluse tugevdamise vajadust ja ennustasid peat-
te fašismist vabanemise kiidu saabumist.

Valla päästes maailmasõda kindaid saxe
natsistid, itaalia fašistid ja jaapani imperialistid
üle enda jõude. Nad ei mõistnud, millist tohutut
energiat ja püritut enastalgarust sisaldas en-
das rahvahulgad, ajaloo tõelised loojad. Itaalia-
saksa fašistide alatu kallalitung nõukogude Lii-

1 Stalin, J. V., Rahvusvahelisest olukorrast, Teosed

6. köide, lk. 275-296; lk. 289.

dulle määras neile ette hävingu. „Nõukogude Liidu Isamaasõja suur uskujate ja nõukogude armee vabastarvosa liitusid vabadustarnastavate rahvaste massilise rahvuliku vabadusvõitleuse tõusuga fašistlike nõõvallutajate ja nende käsilaste vastu.”¹ Saksa-Itaalia smarklassiliste diviiside peenustamine Nõukogude armee poolt lõi uudeks fašistide poolt ajastatud rahvaste vabastamiseks. Inglise-Ameerika sõjavägede passiivne sõjapidamistaktika oli seepärast teisejärguliseks teguriks Itaalia vabastamisel fašismist. Põhja- ja Kesk-Itaalia vabastamisel etendasid otsustavat osa itaalia partisanid ja töötajad, kes rahjulid juttudel ennetand inglise-ameerika vägede saakumise.

Itaalia töötajad lootsid fašismivastase sõjatelemusega näha oma maad vaba, üheselise demokraatliku riigina. Kuid „ei saa olla demokraatiat seal, kus ühiskond on jagatud kaheks: ühel pool ekspuateritavad, teisel pool ekspuaterijad; ühel pool rõhutad, teisel pool rõhujad.”² Varakad klassid säilitanud võime Inglise-Ameerika sõjaväevõimude toetusel, novad algusest reale enda võimepüsimise välisimperialismiga. Sjavarahemikul 1943-1948 esineb suurkodanluse ja tema agentuuri,

1 Ždanov, Rahvusvahelisest olukorast, lk. 6.

2. Мосцанов, П., Экономическое положение агентов гестапо в Италии, Труды Коммунистической партии, 1952, lk. 14

kristlik-demokraatlike partei valituse rahvaval-
nelik poliitika maskuritult. Reaktsioonil meudu-
rid küllaldased jõud valituskis. Seda perioodi
isloomestab terve rida demokraatlike üritusi:
vabariigi kehtustamine, vabariiklike koalitsiooni-
ni vastuvõtmine, osalised reformid töötajate olu-
konna parandamiseks. Töötajate võitlusloosungis-
el perioodil olid maa vabastamine ja demokra-
tiseerimine, nillide täielik ellurakundamine pol-
nud võimalik reaktsiooniliste elementide vastute-
gevuse tõttu. Kõigi majanduslike raskuste asti-
mine tööliste algadele valituse poolt, nudis töö-
tajaid aktiivsemalt astuma välja oma elatustar-
me kaitseks.

1949 - 1951. aastail toimuvad rahvusvahelises
mehes olulised muudatused. Ameerika imperia-
lism ei varja nüüd enam omi maailma valit-
mise plaane, vaid hakkab neid esitama oma
elkäija saksa fašismi jultuand toonis. Taba-
valt märgib Togliatti: „Seda, mida kõneles Hitler,
kondab täna hära Tšehoslovakiia^{*}; seda, mida tegi Mus-
solini, aimab järele seeb.“¹

See alandavate lepingutega klerikaalne va-
litus kob taalis ameerika imperialismi raskri-
ette, lootus nii säilitada omandi ja ekspuante-

* Tolleaegae USA riigisekretär, s.o. välisminister.

¹ Палльманн, Единобвенно правильный путь, лк. 5.

nimisõiguse. Nii muutus Itaalia üheks ühiks USA poolt ettevalmistatavas sõjas Nõukogude Liidu ja rahvademokraatia maade vastu.

Kinult Itaalia tööliklass taipas õigeaegselt klerikaalse valitsuse kuritegelike poliitika olemust ja tagajärgi ning astus võitluse uue sõja vastu vastu. Koondades enda ümber kõik rahva parimad esindajad, muutis tööliklass võitluse rahu eest üldrahvalikeks ürituseks.

Rahvahulkaade võitlus rahu eest kaasaegses Itaalias on lahutamata osa töötajate võitluses oma demokraatlike õiguste, elatustaseme ja oma maa iseseisvuse eest. Itaalia töötajad julgad teavad, „et kõvaldada sõdade paratamatus, on vaja hävitada imperialism.“¹ Sellepärast nad võitlevadki nii energiliselt ja ennastsalgavalt amerika imperialismi ja selle käsilase, itaalia neurodarduse vastu.

Tihedad sõprusühenduseduvad Nõukogude Liidu ja Itaalia rahvaid. Itaalia „rahvahulgad näevad, et Nõukogude Liit on ainsus riik, kes võitleb uue sõja vastu.“¹ Itaalia keeli laialt levinud Nõukogude raamatud, „Kuidas karastus taas“, „Nõu kaardivägi“, „Jutustus tõelisest inimesest“

1 Stalin, J. V., Sotsialismi majandusprobleemid NSV Liidus, Tallinn 1953, lk. 78.

2 Stalin, Teosed 6. köide, lk. 295.

jt. ning itaalia filmide demonstreerimine NSTV liidus täendab mõlema ma töötajate kultuuriliste sidemete kasvu. Tutumine Nõukogudemaaga on Itaalia töötajatele tutvumine särava homsega.

Pole kartlust, et ka edaspidi muudavad Itaalia töötajad kaitsta oma demokraatlikke õigusi ja oma maa rahvuslikku ühesivust, sest nad teavad, et meie sajandile pole sugugi „määratud minna ajalukku „ameerika sajandina“, vaid sajandina, kus rahvad viivad võidurikkalt lõpule oma võitluse ameerika imperialismi vastu, rahu, vabaduse ja sõltumatuse eest.“¹ Põjaahtutajail on aega kasulik meelt pidada Stalini hoiatust: „Ja ärge nüüdistaagu meid härad kodanlased, kui nad teisel päeval pärast niisugust sõda leiavad puuduwat mõned neile lähedand valitused, kes nüüd õnnelikult valitsevad „jumala armest.““²

1 Norden, A., Vii sepišetakse sõdasid, Tallinn 1954, lk.159.

2 Stalin, J.V., Luuane ÜK(b)P Keskkomitee tööst partei XVIII kongressile, Teosed 13. köide, lk.274-367; lk.288.

Kasutatud kirjanduse ja tarvitatud lühendite loend.

I Marksismi-leninismi klassikud.

1. Ленин, В. И., Озаглавах III Интернационала, Со-
ветский т. 29, стр. 470.
2. Сталин, J. V., Rahvusvahelisest olukorrast, Teosed 6.
köide, lk. 275-296 = Сталин, Teosed 6. köide.
3. Сталин, J. V., Адаане ЦК(С)П Кeskkomitee tööt Partei
XVIII kongressile, Teosed 13. köide, lk. 274-367.
4. Сталин, J. V., Nõukogude Liidu Suurest Isamaasõjast,
5 v/а, 1954. = Сталин, NSV Liidu Suurest
Isamaasõjast.
5. Сталин, J. V., Socialismi majandusprobleemid NSV Liidus,
Tallinn 1953.
6. Сталин, J. V., Partei XIX kongressil peetud kõne, Tallinn ✓
1952.

II Nõukogude Liidu justivate riigimeeste tööd.

1. Маленков, Г. М., Адаанекөне ЦК(С)П Кeskkomitee tööt
Partei XIX kongressile, Tallinn 1952 =
Маленков, Адаанекөне Partei 19. kongressil,
sil.

2. Ždanov, A. A., Rahuvaheliset olekorast, Tallinn 1948. = Ždanov, Rahuvaheliset olekorast.
3. Молотов, В. М., Вопросы внешней политики, Госполитиздат 1948 г.

III Allikmaterjalid.

1. Внешняя политика Советского Союза в период Отечественной войны, т. I, Госполитиздат 1946.
2. Мирный договор с Италией, ОТИЗ 1947.

IV Kasutatud kirjandus.

1. Galan, J., Vatikan ilma maskita, Tallinn 1953 = Galan, Vatikan ilma maskita.
2. Norda, A., Nii septsitakse sõdasid, Tallinn 1954.
3. Авербух, Р. А., Италия в первой и второй мировых войнах, Москва - Ленинград, 1946 = Авербух, Италия в ... мировых войнах.
4. Андрухкиков, Л., Италия 1940 - 1951 годов, Москва 1951 = Андрухкиков, Италия 1940 - 1951.
5. Белобров, А. В., Итальянский народ в борьбе за мир, свободу и независимость своей Родины, Москва 1954. = Белобров, Итальянский народ в борьбе.
6. Итальянская Коммунистическая Партия, Краткий исторический очерк, Москва 1951 = Итальянская Коммунистическая Партия.
7. Карманский, П., Ватикан - вдохновитель вра-

кобесия и максими, Госполитиздат 1953.

8. Ломбардо-Радиче, Л. и Карбоне Дж., Жизнь Антонио Грамши, Москва 1953.

9. Лонго, Л., Народ Италии в борьбе, Москва 1952 = Лонго, Народ Италии в борьбе.

10. Оборина, Г. А., Положение и борьба рабочего класса Италии после второй мировой войны, Москва 1953. = Оборина, Положение и борьба рабочего класса.

11. Польянтси, П., Единственно правильный путь для человечества, Госполитиздат 1952 = Польянтси, Единственно правильный путь.

12. ^{под ред.} Польянтси, П., Придзатъ лет жизни и борьбы Итальянской Коммунистической Партии, Москва 1953. = Придзатъ лет Коммунистической Партии.

13. Серени, Э., а) Аграрный вопрос в Италии, Москва 1949. = Серени, Аграрный вопрос в Италии = Серени, Аграрный вопрос...

б) Аграрный вопрос в Италии; Лисовский, Л. А., Вступительная статья, стр. 5-26.

14. Шейнман, М., Краткие очерки истории народа, Москва 1952.

15. Эрколе, М., Италия в войне против итало-германской Германии, Госполитиздат 1944.

II Periodiliste väljannete artiklid.

1. Бенелли, С., Во имя мира, свободы и социальной справедливости, "Молодой коммунист" 1954, #6, стр. 90-96.
2. Боцеллская, А., Борьба за землю в Италии, "Новое время" 1953, #33, с. 28-31.
3. Триекко, Р., Борьба итальянских крестьян за землю, за демократические права, "За прочный мир, за народную демократию!" 22. V 1953. = Триекко, "За прочный мир, за народную демократию!" 22. V 1953.
4. Ди Витторини, Док., За хлеб, свободу и мир, "Новое время" 1953, #20, с. 3-8.
5. Докерманетто, Док., К итогам парламентских выборов в Италии, "Новое время" 1953, #25, с. 3-7. = Докерманетто, "Новое время" 1953, #25, с. 3-7.
6. Дзяков, А., Обострение политического кризиса в Италии, "Новое время" 1954, #6, с. 14-17.
7. Лезенте, А., Борьба итальянской компартии за мирную экономику, "За прочный мир, за народную демократию!" 4. I 1952.
8. Салликарни, К., Борьба за прогрессивную культуру в Италии, "За прочный мир, за народную демократию!" 9. V 1952.
9. Шарль, Е., Ватиканская индугульгенция императивным грешникам, "Новое время" 1953, #14, с. 10-14.

10. Шельяни, Д., Кабинет Пелла и его курс, "Новое время" 1953, # 38, с. 10-14.

VІ Ажалеке-информацион.

1. "Правда" - 16. VІ 1946 г.; 22. I 1949 г.; 18. III 1949 г.;
18. I 1951 г. ja 20. I 1951 г.
2. "За прочный мир, за народную демократию!" -
25. I 1952; 4. IV 1952; 13. IV 1952; 30. VІ 1952;
28. XI 1952; 17. IV 1953; 24. IV 1953; 10. VII 1953.

Sisukord

1. Sissejuhatus. lk. 2.
2. I Peatükk. Itaalia rahva võitlus maa vabastamiseks fašismist ja saksa okupantidest 1943-1945. 7.
3. II Peatükk. Itaalia rahva võitlus maa demokraatiseerimise ja rahvuslike iseseisvuse eest 1945-1949. 40
4. III Peatükk. Itaalia rahva võitlus rahu ja rahvuslike iseseisvuse eest 1950-1953. 67.
5. Lõppsõna. 100.
6. Kasutatud kirjanduse ja tarvitatud lühendite loend. 105.